

บทที่ 2

กูราน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอกูราน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแยกกล่าวเป็น
ตอนๆ ดังนี้

- ตอนที่ 1 ความหมายของสะลัฟและคอดีฟ
- ตอนที่ 2 ประเภทของคุณลักษณะของอัลลอฮ์ตามแนวคิดของสะลัฟ
- ตอนที่ 3 ประเภทของคุณลักษณะของอัลลอฮ์ตามแนวคิดของคอดีฟ
- ตอนที่ 4 แนวทางของสะลัฟเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์
- ตอนที่ 5 แนวทางของคอดีฟเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์
- ตอนที่ 6 ทศนศิบรเราะอูลามาอ์ ในอดีตเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์
- ตอนที่ 7 ทฤษฎีความขัดแย้ง
- ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ความหมายของสะลัฟและคอดีฟ

ก. สะลัฟ ความหมายในเชิงภาษาศาสตร์

คำว่า สะลัฟ เป็นคำยืม¹ ซึ่งมาจากคำว่า สาลิฟ (Salif) ซึ่งเป็นคำเอกพจน์ดั่งนั้นจึง
แปลว่า บรรดาชนรุ่นก่อน สมัยก่อน(Ibn Manzur, n.d. : 3/2068) ท่านอัลอัศฟาฮานีย์ (al-
Asfahani, 1992 : 425) กล่าวว่า สะลัฟ แปลว่า บรรดาชนรุ่นก่อนดั่งที่อัลลอฮ์ (สุบหานะฮฺวะตะ-
อาลา) ได้ตรัสไว้ในกูราน

فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ

الزخرف : من الآية ๑๖

ความว่า “และเราได้บันทึกไว้ให้พวกเขาผู้เป็นชนรุ่นก่อนได้เป็นอุทาหรณ์แก่
ชนรุ่นหลังต่อไป” (อีซซุซุรฟ : -56)

ข. สะลัฟ ความหมายในเชิงวิชาการ

ท่าน วะฮฺบีย์ สุลัยมาน เมาเราะอูญีย์ อัลอัชบานีย์ (Ibn Jamaah, 1990 : 40)กล่าวว่า
“สะลัฟ หมายถึง บรรดาอูลาม่าอ์ที่ได้รับมรดกจากท่านเราะฮฺฎ (คืออัลลอฮ์ด้วยฮิวะตักลัม) ใน
เรื่องตั้งธรรมความรู้และหลักศรัทธาหรือหมายถึงผู้มีเกียรติที่ได้รับการคัดเลือกซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วง
สามศตวรรษแรกของฮิเราะฮ์ที่กราชคำว่าบรรดาผู้มีเกียรติที่ได้รับการคัดเลือกในที่นี้หมายถึง

¹ ยืม เป็นคำภาษาอาหรับ หมายถึง คำที่แสดงจำนวนมากกว่า 2 ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ

บรรดาอุลาม่าอ์ระดับชั้นนำในด้านฟิกฮฺ (นิติศาสตร์อิสลาม) หะดีษ (วจนะศาสดา) คัมภีร์ (อรรถาธิบายกุรอาน) และวิชาอื่น ๆ รวมทั้งสานุศิษย์ ผู้เจริญรอยตามแนวทางของพวกเขาไม่ว่าจะสมัยนั้นหรือหลังจากนั้น” ท่านเคาะลีฟะฮฺ อัดตะมิมียี (Khalifah al-Tamimi, 1996 : 53 — 54) กล่าวไว้ว่า “สะลัฟนั้นบรรดาอุลาม่าอ์มีทัศนะแตกต่างกันในเรื่องการกำหนดระยะเวลาของบรรดาชาวสะลัฟบางท่านมีทัศนะว่าสะลัฟนั้น เฉพาะสมัยของบรรดาเศาะหาบะฮฺ (สหายท่านนบีมุฮัมมัด คือลัทธิลัทธิอะลัษษะฮฺ) บางท่านมีทัศนะว่าสะลัฟนั้น สมัยเศาะหาบะฮฺและดาบีอีน (สหายเศาะหาบะฮฺ) บางท่านมีทัศนะว่า สะลัฟนั้น สมัยบรรดาเศาะหาบะฮฺ ดาบีอีนและดาบีอิดดาบีอีน (สหายดาบีอีน) แต่อุลาม่าอ์ส่วนใหญ่ มีทัศนะว่าสะลัฟนั้นคือบรรดากัลยาณชนผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงสาม ศตวรรษแรกของอิสลาม ดังที่ท่านเราะฮฺฎูล(คือลัทธิลัทธิอะลัษษะฮฺ) ได้กล่าวไว้ว่า

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم , خير امتي قرنى , ثم الذين يلونهم , ثم الذين يلونهم ,

رواه البخاري

ความว่า “ประชาชาติที่ดีที่สุดนั้นคือ (ประชาชาติซึ่งมีชีวิตอยู่ใน)ศตวรรษของฉัน แล้วบรรดาผู้ที่ต่อจากเขาเหล่านั้นแล้วบรรดาผู้ที่ต่อจากเขาเหล่านั้น” (บันทึกโดย al-Bukhari ใน Kitab Fadha'il al — Sahabah, Bab Fadha'il Ashab al — Nabi หมายเลข 3650 , n.d. : 3/71) ดังนั้น สะลัฟคือบรรดาเศาะหาบะฮฺ ดาบีอีนและดาบีอิดดาบีอีน สำหรับผู้ที่เจริญรอยตามบุคคลเหล่านี้ และแนวทางของพวกเขา ก็จะเรียกพวกเขาว่าสะละฟีฮ์”

ถ้าหากความหมายของสะลัฟในเชิงวิชาการนั้นผู้วิจัยมีทัศนะว่า สะลัฟหมายถึงบรรดากัลยาณชนมุสลิมที่มีชีวิตอยู่ในช่วงสามศตวรรษแรกของอิสลาม โดยจะศรัทธาคูณลักษณะที่อัลลอฮฺได้ระบุไว้ในกุรอานและเราะฮฺฎูลกล่าวไว้ในหะดีษ (โองการและหะดีษศิฟาด) โดยไม่มีการตีความและไม่นำไปเปรียบเทียบให้เสมอเหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้างพร้อมกับคัดความพยายามที่จะรู้ถึงภาวะที่แท้จริงของคุณลักษณะของอัลลอฮฺ สำหรับผู้ที่อยู่ช่วงหลังจากนั้นแต่ได้เจริญรอยตามแนวคิดของสะลัฟไม่ว่าจะอยู่ในสมัยใดตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน ตลอดจนอนาคต ก็ถือว่าเป็นชาวสะละฟีฮ์ (ผู้ที่เจริญรอยตามสะลัฟ)

ค. คอถัฟ ความหมายในเชิงภาษาศาสตร์

คอถัฟที่จริงคำนี้ที่ถูกอ่านว่า คอถัฟ (Khalaf) เป็นอาการนามจากการผันของคำว่า คอละพะ (Khalaf) ยัคถัฟ (Yakhliif) แปลว่าหลัง ช่วงหลังหรือส่วนหลัง (Ibn - Manzur, n.d: 2/1024; Abd al - Rauf al - Marbawi, 1930 : 185 ; Cowan, 1976 : 257) อิบนุฟาริสเจ้าของหนังสือ Mujam Maqayis al - Luqah (Ibn Faris 1991 : 2/210) กล่าวว่า “คอถัฟแปลว่าสิ่งที่ตามมาทีหลัง ดังที่อัลลอฮฺ (สُبْحَانَ سُوْرَةِ سُوْرَةِ سُوْرَةِ) ได้ตรัสในกุรอาน

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ

الأعراف : من الآية ١٦٩

ความว่า “ครั้นต่อมาก็มีผู้สืบทอดกายหลังจากพวกเขา” (อัลอะรอฟ : -169)

ง. คอถัฟ ความหมายในเชิงวิชาการ

ท่านวะฮูบีย์ สุลัยมาน เมาะวาญีย์ อัลอัลบานีย์ (Ibn Jamaah, 1990) ได้ให้ความหมายคอถัฟว่า “คอถัฟหมายถึงบรรดาอุลาม่าห์จำนวนมากในระดับแกนนำและได้รับการยอมรับซึ่งเป็นผู้อุลาม่าห์ ในด้านฟิกฮฺ หะดีษ อุซูลุดดีน และอื่น ๆ ซึ่งมีชีวิตอยู่หลังตามศตวรรษแรกของอิสลาม อุลาม่าห์เหล่านี้มีทัศนคติต่อโครงการกุรอานและหะดีษศิฟาต (คุณลักษณะของอัลลอฮฺ) ว่าจำเป็นจะต้องตีความอย่างละเอียด ” ท่านญาด ฮิญาซีย์ (Jad Hijazi, 1992 : 49) กล่าวว่า “ คอถัฟเป็นอุลาม่าห์กลุ่มที่มีทัศนคติต่อโครงการกุรอานและหะดีษศิฟาตว่าจะต้องตีความให้เหมาะสมกับคุณลักษณะของอัลลอฮฺ (สُبْحَانَ سُوْرَةِ سُوْرَةِ) อันเนื่องมาจากคุณลักษณะของพระองค์นั้นแตกต่างกับสรรพสิ่ง ในขณะที่โครงการกุรอานและหะดีษศิฟาตนั้น เป็น เป็นนัย จำเป็นจะต้องตีความ ”

สำหรับความหมายของคอถัฟในเชิงวิชาการนั้นผู้วิจัยมีทัศนคติว่า คอถัฟหมายถึงอุลาม่าห์กลุ่มหนึ่งที่มีชีวิตอยู่หลังตามศตวรรษแรกของอิสลามซึ่งสมัยดังกล่าววิชาตรรกศาสตร์และปรัชญามีอิทธิพลต่อสังคมมุสลิมโดยนำส่วนหนึ่งของวิชาดังกล่าวที่คิดว่าไม่ได้ค้านกับหลักการศาสนาอธิบายโครงการกุรอานและหะดีษศิฟาต โดยมีทัศนคติว่าโครงการกุรอานและหะดีษศิฟาตใดที่มีความหมาย เป็นนัยนั้นจำเป็นที่มุสลิมทุกคนจะต้องตีความ โครงการและหะดีษดังกล่าวให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันสูงส่งของอัลลอฮฺ (สُبْحَانَ سُوْرَةِ سُوْرَةِ)

ตอนที่ 2 ประเภทของคุณลักษณะของอัลลอฮ์ตามแนวคิดศัพท์

อูลาม่าอ์ศัพท์ได้ แบ่งคุณลักษณะอัลลอฮ์ตามประเภทดังนี้

1. ศิฟาตอ์กุลียะฮ์ ชัรอียะฮ์ (Aqliah Shariah) คือคุณลักษณะของอัลลอฮ์ที่รู้ได้โดยสติปัญญา และในขณะเดียวกันมีบทบัญญัติจากอัลลอฮ์ มาสนับสนุน ศิฟาตประเภทนี้ แบ่งออกเป็นสองประเภท(Abd al-Rahman Abd al-Lah, 1995 : 35-36 ; อับดุลเราะห์ หนุ่มสุซ, ม. ป. ป. : 19-20) คือ

1.1 ศิฟาตญาตียะฮ์ (Dhatiah) คือลักษณะที่ผูกพันกับขนาด (อากมัน) เช่น

อัลลอฮ์ทรงมีชีวิต	al-Hayat
อัลลอฮ์ทรงรอบรู้	al-'Ilm
อัลลอฮ์ทรงสามารถ	al-Qudrat
อัลลอฮ์ทรงยิ่งใหญ่	al-'Izzah
อัลลอฮ์ทรงมีความประสงค์	al-Iradah
อัลลอฮ์ทรงได้ยิน	al-Sama
อัลลอฮ์ทรงเห็น	al-Basar
อัลลอฮ์ทรงพูด	al-Kalam

1.2 ศิฟาตฟิอูลียะฮ์ (Fia'liah) คือคุณลักษณะที่ผูกพันกับการกระทำ เช่น

อัลลอฮ์ทรงสร้าง	al-Khalq
อัลลอฮ์ทรงให้ปัจจัยยังชีพ	al-Rizq
อัลลอฮ์ทรงเป็นผู้ยับยั้ง	al-Mana'
อัลลอฮ์ทรงเป็นผู้ให้	al-Aata'
อัลลอฮ์ทรงเป็นผู้ให้มีชีวิต	al-Hayaa
อัลลอฮ์ทรงเป็นผู้ให้ตาย	al-Amatah

2. ศิฟาตเคาะบะรียะฮ์ (Khabariah) คือลักษณะของอัลลอฮ์ที่ไม่สามารถรู้ได้เองด้วยสติปัญญา แต่รู้ได้ด้วยบทบัญญัติ แบ่งออกเป็นสองประเภทเช่นเดียวกัน คือ

2.1 ศิฟาตญาตียะฮ์ คือคุณลักษณะที่เกี่ยวกับขนาด เช่น

สูง	al-'Aluw
หน้า	al-Wajh
ตา	al-'Ayn
ตองมือ	al-Yadayn

2.2 ศิฟาตฟิอฺลียะฮฺ คือคุณลักษณะที่ผูกพันกับการกระทำ เช่น

การประทับบนบัลลังก์ (ุระรัช) al-Istiwaa ala al-Arsh

การมา al-Majia

การลง al-Nuzul

ความรัก al-Muhibah

ความโกรธ al-Ghadab

ความพอพระทัย al-Rida

ตอนที่ 3 ประเภทของคุณลักษณะของอัลลอฮฺตามแนวคิคอศัฟ

ตามทัศนะของคอคัฟนั้นอัลลอฮฺทรงมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์ ปราศจากข้อบกพร่องใด ๆ ทั้งสิ้นซึ่งมีมาก ไม่สามารถนับได้ครบถ้วนแต่ที่จำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนต้องรู้นั้นมี 13 ศิฟาต ตามทัศนะของสำนักคิคอะชาอิเราะฮฺ (ตามทัศนะของมาตุรีติยะฮฺนั้น 20 ศิฟาต)

จากคุณลักษณะทั้ง 20 ดังกล่าวสามารถแบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. ศิฟาตนะฟิซียะฮฺ (Nafsiah) คือคุณลักษณะที่ไม่สามารถแยกได้กับฆาต (ฮาดมัน) มี 1 ศิฟาตคือ อัลลอฮฺทรงมี (al-Wujud)
2. ศิฟาตสัลบียะฮฺ (Salbiah) คือปฏิเสธสิ่งที่ไม่ควรแก่คุณลักษณะของอัลลอฮฺ มี 5 ศิฟาตคืออัลลอฮฺทรงดั้งเดิมโดยไม่มี (ปฏิเสธ) จุดเริ่มต้น (al-Qidam) อัลลอฮฺทรงถาวร ไม่มีการดับสูญ (al-Baqa) อัลลอฮฺทรงต่างกับของใหม่(สิ่งที่ถูกสร้าง) (Mukhalafatuh Lilhawadith) อัลลอฮฺทรงดำรงด้วยพระองค์เอง โดยไม่พึ่งพาสิ่งอื่น (Qiyamuh Binafsih) อัลลอฮฺทรงเอกะ คือ ปฏิเสธการมีหลายพระองค์(al-Wahadaniah)
3. ศิฟาตมะอานีฮฺ (Maa'ni) คือทุกๆคุณลักษณะที่สถิตอยู่กับฆาตของพระองค์ มีอยู่ 7 ศิฟาตคือ การมีอำนาจของอัลลอฮฺ (al-Qudrah) ความประสงค์ของอัลลอฮฺ (al-Iradah) การรอบรู้ของอัลลอฮฺ (al-Ilm)การมีชีวิตของอัลลอฮฺ (al-Hayah) การได้ยินของอัลลอฮฺ (al-Sama) การเห็นของอัลลอฮฺ (al-Basr) การพูดของอัลลอฮฺ (al-Kalm)
4. ศิฟาตมะอานาวียะฮฺ (Maanawiah) คือทุกๆคุณลักษณะที่จำเป็นต้องอยู่คู่ หรือเกี่ยวเนื่องกับคุณลักษณะจำเป็นสำหรับการมีอยู่ของฆาตแห่งพระองค์ หรือศิฟาตมะอานีฮฺทั้ง 7 ศิฟาตดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ คุณลักษณะควบคู่กับศิฟาตมะอานีฮฺนั้นจะเป็นคุณลักษณะที่แสดงภาคประธานแห่งพระองค์ ที่ควบคู่กับคุณลักษณะจำเป็นสำหรับการมีในฆาตแห่งพระองค์เองมีอยู่ 7 ศิฟาตคือ การที่อัลลอฮฺทรงเคหานุภาพ (Kawnuh Qadira) การที่อัลลอฮฺทรงประสงค์ (Kawnuh Murida) การที่อัลลอฮฺทรงรอบรู้ (Kawnuh Alima) การที่อัลลอฮฺทรงมีชีวิต (Kawnuh Haiya)

การที่อัลลอฮฺทรงไต่ถาม (Kawnuh Samia) การที่อัลลอฮฺทรงเห็น (Kawnuh Basira) การที่อัลลอฮฺทรงพูด (Kawnuh Mutakalima)

ตอนที่ 4 แนวทางของฮะดีษเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮฺ

ฮะดีษมีหลักเกณฑ์สามประการ

1. อัลอิษบาด (Khalifah al-Tamimi, n. d : 95; อับดุลละาะ หนุมตุซ, ม. ป. ป. : 16)
การยืนยันในคุณลักษณะที่อัลลอฮฺได้ระบุไว้ในอัลกรุอ่านและที่เราะสูตได้กล่าวไว้ในหะดีษโดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือตีความใด ๆ ทั้งสิ้น
2. อัลตันซีฮฺ (Khalifah al-Taimimi, n. d : 107; อับดุลละาะ หนุมตุซ, ม. ป. ป. : 15)
การให้ความบริสุทธิ์ต่ออัลลอฮฺ จากการนำไปเปรียบเทียบให้เสมอเหมือนกับสิ่งถูกสร้าง และบริสุทธิ์ จากความบกพร่องทั้งปวง ดังที่อัลลอฮฺได้ตรัสในกรุอ่าน

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

الشوري : من الآية ١١

ความว่า “ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนพระองค์” (อิซซุรอ :-11)

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

الإخلاص : ٤

ความว่า “และไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนกับพระองค์” (อัลอิคลาศ : 4)

فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

النحل : ٧٤

ความว่า “ดังนั้นพวกเจ้าทั้งหลายอย่ายกชื่อเปรียบเปรยต่าง ๆ แก่อัลลอฮฺ แท้จริงอัลลอฮฺทรงรอบรู้ แต่พวกเจ้าไม่รู้” (อะไรเลฮ) (อันนะหฺล : 74)

3. อัคเตากีฟ (Khalifah al-Tamimi, n. d. : 129; อับดุลเลาะ หนุ่มสุข, ม. ป. ป. : 15)
การหยุดหรือตัดความพยายามที่จะรู้ถึงภาวะ ที่แท้จริงของคุณลักษณะของอัลลอฮ์ เพราะเป็นสิ่งที่
เป็นไปไม่ได้ที่จะรู้ เพราะอัลลอฮ์ได้ครีตในกูรอาณ

وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا

طه : من الآية ١١٠

ความว่า “ และพวกเขา (มนุษย์) จะไม่ล่วงรู้ถึงพระองค์ ” (ฏอฮา : -110)

لَا تَدْرِكُهُ الْآبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْآبْصَارَ

الأنعام : من الآية ١٠٣

ความว่า “ สายตาทั้งหลาย บ่อมไม่ถึงพระองค์ (มองเห็นพระองค์ได้) แต่พระองค์หยั่ง-
ถึงสายตาเหล่านั้น ” (อัลอันอาม : -103)

สาระของหลักเกณฑ์นี้คือ ไม่ต้องการให้มนุษย์ไปค้นคว้าหาภาวะอันแท้จริงของอัลลอฮ์
และคุณลักษณะของพระองค์ เพราะไม่มีใครสามารถรู้ได้ นอกจากพระองค์ ดังที่ท่านอิหม่ามมาลิก
ได้ตอบคำถามถึงคุณลักษณะการประทับ (อิสติวอา) ของอัลลอฮ์ (Ibn Abi al- Izzi , 1988 :
464)ว่า “ อิสติวอา ความหมายเป็นที่ทราบดี สภาพเป็นจริงเป็นอย่างไร ไม่มีใครรู้ ” คำตอบของ
ท่านอิหม่ามมาลิกถือเป็นหลักเกณฑ์ของสะลัฟในการอธิบายคุณลักษณะของอัลลอฮ์ (สุบหานะ-
ฮฺวะตะอะลา) ทุกคุณลักษณะ

มีคำถามว่า แนวคิดสะลัฟเป็นแนวทางเดียวกับกลุ่มมุฟาวิฎาะฮฺใช่หรือไม่
สำหรับกลุ่ม มุฟาวิฎาะฮฺ คือแนวทางแห่งการมอบหมายต่ออัลลอฮ์ในเรื่องคุณลักษณะต่างๆ โดย
ไม่มีการให้ความหมายใดๆ ทั้งสิ้นจากจุดดังกล่าวหากพิจารณาให้ละเอียดจะพบว่าแตกต่างกัน
กล่าวคือสะลัฟจะให้ความหมายและศรัทธาในความหมายก่อนที่จะมอบความรู้ที่แท้จริงแก่อัลลอฮ์
ในขณะที่มุฟาวิฎาะฮฺไม่แตะต้องในการให้ความหมายใดๆทั้งสิ้น นอกเพียงแต่ว่า อัลลอฮ์ทรงรู้ใน
คุณลักษณะดังกล่าวเท่านั้น

ตอนที่ 5 แนวทางของคอดีฟเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์

คอดีฟมีหลักเกณฑ์ที่เหมือนกับสะลัฟ เพียงแต่ต่างกันในเรื่องรายละเอียดของข้อหนึ่ง กล่าวคือ ศิฟาตเคาะบะรียะฮ์ที่มาจากโองการและหะดีษศิฟาตที่มีความหมายเป็นนัยนั้นตามทัศนะของคอดีฟแล้วจะศรัทธาในคุณลักษณะของอัลลอฮ์ตามที่ระบุไว้ในกูรอานและหะดีษเพียงแต่จะต้องการอย่างละเอียดเพื่อให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันสูงส่งของอัลลอฮ์ (สุบหานะฮฺวะอะอะลา) เช่นพระองค์ได้ตรัสในกูรอาน

يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

الفتح : من الآية ١٠

ความว่า “ มือของอัลลอฮ์ทรงอยู่เหนือมือของท่านทั้งหลาย ” (อัลฟัตหฺ : -10)

คำว่ามือของอัลลอฮ์นั้นคอดีฟไม่แปลตรง ๆ แต่จะต้องตีความเป็นความสามารถ

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ

القصص : من الآية ٨٨

ความว่า “ ทุกสรรพสิ่งเสื่อมสลายยกเว้น หน้าของพระองค์ ” (อัลกะฮ์ซึอศ : 88)

คำว่า หน้าของพระองค์นั้นคอดีฟตีความเป็นอาตมันของพระองค์

สาเหตุที่ต้องตีความต่อ โองการดังกล่าว ท่านญาด หิญาซี (Jad Hijazi, 1992 : 49-50)

กล่าวว่า “ เนื่องจากความหมายมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับลักษณะของสิ่งที่ถูกสร้าง หากไม่ตีความในโองการดังกล่าวก็จะทำให้คุณลักษณะของอัลลอฮ์นั้นไม่ได้ต่างอะไรกับคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลาย ส่วนหลักเกณฑ์ข้อที่สามนั้นตามทัศนะของคอดีฟพยายามที่จะถ่วงรู้ถึงสภาวะที่แท้จริงของคุณลักษณะของอัลลอฮ์ (สุบหานะฮฺวะอะอะลา) ”

ตอนที่ 6 ทศนคติบรรดาอุลามาย์ในอดีตเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์

สำหรับทศนคติบรรดาอุลามาย์ในอดีตเกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอทศนคติบรรดาอุลามาย์ในสมัยต่างๆพอสังเขปดังต่อไปนี้ (โดยเรียงลำดับการมีชีวิตอยู่เพื่อให้ทราบพัฒนาการของแนวคิดสมัยต่างๆ)

1. อิหม่ามอูษะนีพะฮะ¹ ศรีทธาในคุณลักษณะอันสูงส่งของอัลลอฮ์ (สุบหานะฮฺวะตะอะลา) ตามที่ประกฏในคัมภีร์กูรานและปฏิเสธการตีความดั่งที่ท่านได้กล่าวในหนังสือ al-Fikr al - Akbar (Ali al-Qari, 1984 : 58 - 59) ไว้ว่า “ พระองค์อัลลอฮ์ทรงมีมือ หน้าและชีวิตดั่งที่พระองค์ได้ตรัสไว้ในกูราน มือ หน้าและชีวิตของพระองค์นั้นถือว่ามีเป็นคุณลักษณะของพระองค์โดยไม่มีใครทราบได้ว่า สภาพของคุณลักษณะเหล่านั้นเป็นอย่างไรและเราไม่สามารถตีความมือเป็นความสามารถหรือความเมตตา ดั่งที่กลุ่ม al - Qadariyah² และ al - Mutazilah³ ได้ตีความเพราะการตีความดั่งกล่าวเป็นการปฏิเสธคุณลักษณะของพระองค์แต่จะต้องศรีทธาว่าพระองค์ทรงมีมือ ทรงโกรธ ทรงพอพระทัย โดยไม่มีการระบุว่าเป็นอย่างไร ”

---

¹ อิหม่ามอูษะนีพะฮะฮ์ (ช.ศ. 80 - 150) มีชื่อเต็มว่า อับดุลอะมาน อิบนาบาบิต เกิดที่เมืองกูฟะฮ์ ประเทศอิรัก สันนิษฐาน กรุงแบกแดด ประเทศอิรัก เป็นอุลามาย์ที่กษัตริย์ยิ่งใหญ่ หนึ่งในสี่ของโลกอิสลาม เจ้าของมัญฮับ (สำนักคิด) ฆะนาฟีฮ์ ซึ่งมีผู้สังกัดมัญฮับของท่านมากมายทั่วโลก หนังสือ al - Fikr al - Akhbar เป็นหนังสืออุซูลุดดีนที่เห็นที่รู้จักของอุลามาย์ทั่วโลก (Abu Zuhrah, n. d. : 329 - 362 ; สมาน มาลีพันธ์, 2516 : 8-38)

² al-Qadariyah เป็นสำนักคิดซึ่งก่อตั้งโดย Mabad al-Juwaini สำนักคิดนี้เชื่อในอิสรภาพของมนุษย์ในการตั้งเจตนา และในการกระทำแต่พวกสุดโต่งของสำนักนี้บางครั้งก็คิดเลยเถิดไปก็มี เช่น เอาอำนาจบางอย่างของอัลลอฮ์(สุบหานะฮฺวะตะอะลา) มอบให้แก่มนุษย์ และถือว่ามนุษย์มีดุลยพินิจที่เหมาะสม ในการเลือกถึงถูกสิ่งผิด พวกเขาเหล่านี้ตั้งทฤษฎีมาจากข้อความในกูราน ซึ่งกล่าวถึงอิสรภาพและความรับผิดชอบของมนุษย์แต่มองข้ามส่วนที่กล่าวถึงอำนาจของพระองค์ไป กลุ่มนี้เป็นกลุ่มนักคิดมุสลิมที่เชื่อในเหตุผลที่สุดในสมัยนั้น กลุ่มนี้สร้างทฤษฎีขึ้นบนหลักใหญ่สองหลักคือ เอกภาพของอัลลอฮ์(สุบหานะฮฺวะตะอะลา) กับความยุติธรรมของพระองค์และสำนักคิดนี้เป็นสำนักคิดที่ตรงข้ามกับสำนักคิด al-Jabariyah ที่เชื่อว่ามนุษย์ไม่มีอิสรภาพในการตั้งเจตนาและการกระทำ (Abu Zuhrah, n. d. : 106 - 113 ; อิมรอน มะลูลิม, 2531 : 53)

³ al-Mutazilah เป็นสำนักคิดทางปรัชญาอิสลามสำนักหนึ่งนำโดยท่าน Wasil Ibn Ata (ช.ศ. 80-131)หนึ่งในแนวคิดที่เป็นเอกลักษณ์ของสำนักคิดนี้คือเชื่อว่ามนุษย์มีเจตนาที่มีอิสระและเสรีภาพในการกระทำ เหตุผลคือหลักเกณฑ์ที่จริงในการตัดสินว่า อะไรดีหรือชั่ว ส่วนวะหฺยู (สิ่งที่แจ้งให้มนุษย์รับ) นั้นเป็นเครื่องยืนยันเหตุผลเท่านั้น (Abu Zuhrah, n. d. : 118 - 124 ; อิมรอน มะลูลิม, 2531 : 53-59)

ท่านได้อธิบาย การประทับบนบัลลังก์ในหนังสือ al - Wasiah (Abu Hanifah, n.d.:10, quoted in Ulaiwi, n.d. : 23)ไว้ว่า“และเรายอมรับว่าอัลลอฮฺทรงประทับบนบัลลังก์ โดยมีได้พึ่งพามัน (บัลลังก์) การประทับบนนั้น ทั้ง ๆ ที่พระองค์เป็นผู้รักษามันหรือสิ่งอื่น ถ้าหากพระองค์ทรงพึ่งพาอาศัยมันแน่นอนที่สุดพระองค์คงจะ ไม่สามารถสร้างและบัญชาการ โลกนี้อย่างแน่นอน”

ผู้วิจัยมีทัศนะว่าท่านยอมรับคุณลักษณะการประทับบนบัลลังก์ ดังที่อัลลอฮฺได้ระบุไว้ในโองการกุรอานแต่ท่านปฏิเสธการประทับหรือการนั่งที่เป็นแบบเดียวกับการนั่ง การคงอยู่ของสรรพสิ่งอื่น เช่น กษัตริย์ทรงประทับบนบัลลังก์ ซึ่งการประทับบนบัลลังก์ของกษัตริย์แน่นอนจะต้องพึ่งพาลบัลลังก์ ต้องนั่งอยู่ ณ ที่หนึ่งใด ภาวเวลาใด เวลาหนึ่ง ซึ่งพระเจ้ามิใช่ เช่นดั่งกษัตริย์จะเห็นอย่างไรมันเรามาอาจรู้ได้

2. อิหม่ามมาลิก¹ได้กล่าวเมื่อถูกถามถึงคุณลักษณะการประทับของอัลลอฮฺไว้ว่า “การประทับ (อิศติวาล์)ความหมายเป็นที่ทราบกันดี สภาพเป็นอย่างไรไม่มีใครรู้” (Ibn Abi al - Izzi, 1988 : 464) อีกข้อความหนึ่งของอิหม่ามมาลิก ซึ่งอิหม่ามกุฎฎิบีย์ ได้เขียนไว้ในหนังสือ อรรถาธิบายกุรอานของท่าน โดยเพิ่มจากข้อความข้างต้นคือ“และการถามในเรื่องนี้เป็นอุตริกรรม” (al - Qurtubi, 1993 : 7/140)

จากคำกล่าวของท่าน ผู้วิจัยมีทัศนะว่าท่านศรัทธาคุณลักษณะของอัลลอฮฺตามที่ปรากฏในกุรอานและท่านไม่พยายามที่จะรู้ถึงภาวะที่แท้จริงของคุณลักษณะของพระองค์ เพราะเพียงแต่การถามท่านก็ถือว่าบุคคลนั้นทำอุตริกรรมแล้ว

---

¹ อิหม่ามมาลิก (ช.ศ. 93-179) มีชื่อเต็มว่ามาลิก อิบนุอะนัส อิบนุมาลิก อิบนุอะบิอะมิมฺ อิบนุอุมฺรฺ เกิดและสิ้นชีพ ณ เมืองมะดีนะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นอุลามาอ์ฟิกฮฺ ผู้ยิ่งใหญ่ หนึ่งในสี่ ของโลกอิสลาม เจ้าของ มัซฮับมาลิกีย์ ซึ่งมีผู้สังกัดทั่วโลก ท่านแต่งหนังสือหลายเล่ม หนังสือที่เป็นที่รู้จักกันในหมู่อุลามาอ์มากที่สุดหนังสือ al-Muwatta ซึ่ง เป็นหนังสือหะดีษ และฟิกฮฺ (Abu Zuhrah, n. d. : 366-406; สมาน มาลีพันธ์, 2516 : 49 - 82)

3. อิหม่ามชาฟีอีย์¹ ได้กล่าวในหนังสือ al-Risalah (al-Shafie, n.d. : 8) ว่า “ไม่มีผู้ใดรู้ถึงคุณลักษณะที่แท้จริงของอัลลอฮ์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ ซึ่งพระองค์ได้ตรัสด้วยพระองค์เอง และอยู่เหนือการบรรยายของสรรพสิ่งทั้งสิ้น” (ในที่นี้หมายถึงไม่มีผู้ใดรู้ถึงภาวะที่แท้จริงของคุณลักษณะต่างๆของอัลลอฮ์)

จากคำกล่าวของอิหม่ามชาฟีอีย์ข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า

1. ท่านยืนยัน ในคุณลักษณะที่อัลลอฮ์ทรงระบุในกุรอานและหะดีษและคัดความพยายามที่จะรู้ถึงภาวะที่แท้จริงของคุณลักษณะต่างๆของอัลลอฮ์

2. ท่านยึดตามแนวคิดสะลัฟซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของอุลามาย์หลายท่านที่กล่าวว่า ท่านยึดตามแนวคิดสะลัฟในการอธิบายโองการกุรอานและหะดีษศิฟาคเช่นอิหม่ามอิบนุนอบูยะอุลา² (Ibn Abu Yala, n.d. : 283) และ อิหม่ามอิบนุกะษีร (Ibn Kathir, 1988 : 2/230) อิหม่ามอัลบัยหะกี³ (al-Baihaki, 1995 : 517)

¹อิหม่ามชาฟีอีย์ (ศ.ศ.150-204) มีชื่อเต็มว่า อับดุลลอฮ์ มุฮัมมัด อิบนุอิคริส อิบนุอัลอับบาส อิบนุอุสมาน อิบนุชาฟีอีย์ เกิดที่ฉนวนกาซา ดินแดน ปาเลสไตน์ สันธิ์ท ณ กรุงโคโร ประเทศอียิปต์ เป็นอุลามาย์ฟิกฮ์ผู้ยิ่งใหญ่หนึ่งในสี่ของโลกอิสลาม เจ้าของมัซฮับชาฟีอีย์ ซึ่งมีผู้สังกัดทั่วโลก ท่านเป็นศิษย์เอกของอิหม่ามมาลิก ท่านมีผลงานการแต่งหนังสืออย่างมากมาย เช่น al-Risalah และ al-Um เป็นหนังสือฟิกฮ์ (a l- Baihaki, 1991 : 2/23-29)

²อิหม่ามอิบนุ อิบยูฮัลลา (สันธิ์ท ศ.ศ. 485) เป็นอุลามาย์ด้านประวัติศาสตร์อิสลามในสมัยอาณาจักรอับบาซิด หนังสือของท่านนิพนธ์จนเป็นที่รู้จักจนทุกวันนี้คือ Tabaqat al – Hanabilah ท่านเป็นบุตรของ อิบนุอัลฟิรอร် มุฮัมมัด อิบยูฮัลลา อุลามาย์ฟิกฮ์ สังกัดมัซฮับฮัมมะลี (Ajil, et al. 1994 : 2/22-23)

³อิหม่ามอัลบัยหะกี (สันธิ์ท ศ.ศ. 996) มีชื่อเต็มว่า อับบักร์ อะหมัด อัลหุไซน อัลบัยหะกี เป็นอุลามาย์ด้านประวัติศาสตร์อิสลามเชื้อสายเปอร์เซีย ท่านมีผลงานการแต่งหนังสืออย่างมากมายเช่นหนังสือ al – Asma wa al – Sifat และ Marifat al – Sunan wa al – Athar (Ajil, et al. 1994 : 2/34)

4. อิหม่าม อะหมัด อิบน์ฮัมบัล¹ ยืนยันคุณลักษณะของอัลลอฮ์(สُبْحَانَہِ سُبْحَانَہِ سُبْحَانَہِ) ความพระองค์ได้ตรัสและไม่มีสิ่งใดเหมือนกับคุณลักษณะของพระองค์ ดังมีหลักฐานจากคำกล่าวของท่าน ในหนังสือ Dara Taarud al – Aql wa al – Naql (Ibn Taimiah, n.d. : 2 /31) ว่า “พระองค์ทรงมีคุณลักษณะตามพระองค์ทรงกล่าวและกำหนดด้วยพระองค์เองซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ไม่เหมือนกับสิ่งใด ” ท่านอิหม่าม อะหมัด อิบน์ฮัมบัลได้ตอบโต้ กลุ่ม Jahmiah² ในหนังสือของท่าน al – Rad Ala al – Jahmiah (n.d. 104 ,quoted in Abd al – Rahman al – Khamis, 1992 : 65)ไว้ว่า “ใครให้คุณลักษณะของอัลลอฮ์ (สُبْحَانَہِ سُبْحَانَہِ سُبْحَانَہِ) ด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ซึ่งไม่ตรงตาม) ที่พระองค์ได้ตรัสในกูรอานหรือหะดีษ แน่แน่นอนเขาจะตกเป็นกาฟิร(ผู้ปฏิเสธอัลลอฮ์) และผู้เปรียบเทียบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง”

จากคำกล่าวของอิหม่ามอะหมัด ข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า

1. ท่านศรัทธาคุณลักษณะอันสูงส่งของอัลลอฮ์(สُبْحَانَہِ سُبْحَانَہِ سُبْحَانَہِ) ตามที่ปรากฏในกูรอานและหะดีษ โดยไม่มีการตีความเป็นความหมายอื่น แต่จำเป็นจะต้องอธิบายเพิ่มเติมว่าคุณลักษณะของอัลลอฮ์ (สُبْحَانَہِ سُبْحَانَہِ สُبْحَانَہِ) กับสรรพสิ่งนั้นย่อมต่างกัน ไม่สามารถจะไปเปรียบเทียบกับพระองค์ได้ เช่นการประทับของพระองค์ทรงต่างกับมนุษย์ซึ่งต้องประทับ ณ ตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่ง เป็นตำแหน่งที่มีขอบเขตแน่นอน ในเวลาที่แน่นอน
2. ท่านมีทัศนะว่าผู้ใดมีการให้ความหมายอื่นที่ต่างไปจากพระองค์ได้ตรัสไว้ในกูรอานและหะดีษถือว่าเป็นกาฟิรซึ่งถือเป็นเรื่องที่หนักมาก
3. ท่านมีแนวคิดตามแนวสะลัฟเช่นเดียวกับอิหม่ามทั้งสามข้างต้น

---

¹ อิหม่ามอะหมัด อิบน์ฮัมบัล (ฮ.ศ.164 - 241) มีชื่อเต็มว่า อะหมัด อิบน์ฮัมบัล อิบน์หิลาล เกิดและสิ้นชีพ ณ กรุงแบกแดด ประเทศอิรัก ท่านเป็นอุลามาอ์พิกอผู้ยิ่งใหญ่หนึ่งในสี่ของโลกอิสลาม เป็นเจ้าของมัซฮับฮัมบะลีซ ซึ่งมิผู้สังกัดมากมายทั่วโลก ท่านอิหม่ามไม่แต่งหนังสือพิกอเลย แต่ทัศนะต่างๆ ของท่านนั้นได้รับการถ่ายทอดจากสานุศิษย์ของท่าน เพราะท่านกลัวว่าประชาชนจะสนใจหนังสือของท่านจนลืมนกูรอานและหะดีษดังนั้นท่านจึงได้แต่งหนังสือหะดีษจนเป็นที่รู้จักถึงทุกวันนี้คือal-Musnad (Abu Zuhrah, n.d. : 451-504)

² al – Jahmiah เป็นกลุ่มแนวคิดทางปรัชญากลุ่มหนึ่งนำโดย al-Jahm Ibn Safwan มีทัศนะทางความคิดเหมือนกับกลุ่ม al-Jabariah สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มนี้คือปฏิเสธคุณลักษณะของอัลลอฮ์ทั้งหมด ศรัทธาว่าสวรรค์และนรกหินาศและปฏิเสธการเห็นอัลลอฮ์ (สُبْحَانَہِ สُبْحَانَہِ สُبْحَانَہِ) ในโลกหน้า (Abu Zuhrah, n. d. :101)

5. อิหม่ามอบุลหะสัน อัลดัจญะรี¹ มีทัศนะต่อโองการและหะดีษที่ฟาดตามแนว
สะลัฟ ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือ al-Ibanah (al-Ashari, 1991 : 25 - 27) ซึ่งสามารถสรุปได้
ดังนี้

1. แท้จริงอัลลอฮฺ (สุบฮานะฮฺวะตะอะลา) ทรงประทับบนบัลลังก์ ดังที่พระองค์ได้
ตรัสในกุรอาน

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

طه : ๕

ความว่า "อัลลอฮฺผู้ทรงเมตตาทรงประทับบนบัลลังก์" (กุรอาน : 5)

2. พระองค์ทรงมีหน้าโดยไม่มีการระบุว่าเป็นอย่างไร ดังที่พระองค์ได้ตรัสใน
กุรอาน

وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

الرحمن : من الآية 27

ความว่า "และหน้าผู้อภิบาลของเจ้าผู้ทรงเกรียงไกรและทรงเกียรติ นั้น จะทรง
เป็นอมตะ" (อีรเราะฮฺมาน : -27)

3. พระองค์ทรงมีมือทั้งสองโดยไม่มีการระบุว่าเป็นอย่างไร ดังที่พระองค์
ได้ตรัส

خَلَقْتُ يَدَيَّ

ص : من الآية 75

ความว่า "ข้าพเจ้าบันดาลเขาด้วยสองมือของข้าเอง" (สอด : -75)

---

¹อิหม่ามอบุลหะสัน อัลดัจญะรี (ฮ.ศ. 260 - 324) มีชื่อเดิมว่า อะลี บินอิสมาอีล บินอิสฮาก บินฮาเล็ม บินอิสมาอีล บินนูซา อัลดัจญะรี เกิดที่เมืองบัสเราะฮฺ ประเทศอิรัก สิ้นชีพ ที่ กรุงแบกแดด ประเทศอิรักเป็นอุ-
ลามาฮ์ อุตุดุดศินผู้ยิ่งใหญ่ของโลกอิสลาม เจ้าของสำนักคิอะฮฺฮาอิเราะฮฺ ท่านได้แต่งหนังสือกว่า 200 เล่ม เช่น al
- Ibanah, al-Luma (al - Ashari, 1991 : 10)

ในหะดีษที่ฟาดกั้เจ้านเดียวกันทำนยึคแนวสะลัฟในการอธิบายความหมายของหะดีษดั่ง
ที่ท่านนบีมุฮัมมัด ได้กล่าวว่

وَأَنَّ الْقُلُوبَ بَيْنَ أَصْبَعِينَ مِنْ أَصَابِعِهِ

ความว่ "แท้จริงหัวใจของผู้ศรัทธาอยู่ระหว่างสองนิ้วของอัลลอฮ์" (บันทีกโดย
Muslim หมายเลข 2654) ซึ่งหะดีษบทนี้ด้วบทที่ถูกลือ

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : إن قلوب بني آدم كلها بين أصبعين من أصابع
الرحمن... رواه مسلم

หะดีษที่หนึ่ง ความว่ "แท้จริงหัวใจของมนุษย์อยู่ระหว่างสองนิ้วของอัลลอฮ์ผู้
ทรงเมตตา" (บันทีกโดย Muslim ใน Kitab al- Qadri , Bab Tasrib al - Lah al - Kulub , "ซึ่งผู้
Yashaa หมายเลข 2654 , 1995 : 1623)

ท่านยังได้อธิบายการประทับของอัลลอฮ์(สุภานะฮฺวะตะอะลา) ในหนังสือ al-
Ibanah (al - Ashari, 1991 : 55 - 59)ไว้ว่ " แท้จริงอัลลอฮ์ทรงประทับบนบัลลังก์ ซึ่งการประทับ
นั้นจะด้องเหมาะสมกับคุณลักษณะของพระองค์อันสูงส่งและยิ่งใหญ่ โดยการประทับดั่งกล่าว
ไม่ต้องการความยาว (หรือสั้นของพื้นที่) " ถ้าหรับทัศนะของกลุ่ม al-Mutazilah และ al-Jahmiah
ซึ่งอธิบายและตีความการประทับของพระองค์หมายถึงการปกครอง อำนาจและความสามารถ
และยังปฏิเสธว่พระองค์ทรงประทับบนบัลลังก์แต่พระองค์นั้นอยู่ ณ ทุกหนทุกแห่ง ท่าน
อิหม่ามอนุตหะสัน อัลอัซหะรีย์ ได้ตอบโต้กลุ่มเหล่านี้ไว้ว่ " ถ้าหากพระองค์ทรงอยู่ทุกหนทุก
แห่ง แน่อนพระองค์ก็จะทรงอยู่ในห้องของพระนางมัยยัมและที่ว่างต่างๆ ด้ว (เหมือนกับสสาร
ที่ด้องการที่ว่าง) ซึ่งมันด้านกับหลักการของศาสนาเพราะพระองค์คือผู้ทรงสูงส่งและยิ่งใหญ่ "

อิหม่ามอบุลหะสัน อัลอัซหะรียฺได้นำหลักฐานจากกุรอานและหะดีษของท่านเราะสูล มาสนับสนุนทัศนะของท่าน

หลักฐานจากกุรอานมีดังต่อไปนี้

يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ قَوْعِهِمْ

النحل : من الآية ٥٠

โองการที่หนึ่ง ความว่า "พวกเขาเกรงกลัวผู้อภิบาลของพวกเขา ผู้ทรงอยู่เหนือพวกเขา" (อันนะหฺลุ : -50)

دَعْرُجُ الْمَتْنِبِكَةِ وَالرُّوحُ الْبَيْدِ

المعارج : من الآية ٤

โองการที่สอง ความว่า "มลาอิกะฮฺและญานมบริษฏหฺรีจะขึ้นไปสู่พระองค์" (อัลมะอะ- ริจญ์ : -4)

ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ

فصلت : من الآية ١١

โองการที่สาม ความว่า "หลังจากนั้นพระองค์ทรงประทับยังฟากฟ้า โดยขณะนั้นฟ้า ยังเป็นหมอกเพลิง" (ฟุศสิลัต : -11)

ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَسَقَطَ بِهِ خَبِيرًا

الفرقان : ٥٩

โองการที่สี่ ความว่า "หลังจากนั้นพระองค์ผู้ทรงเมตตาได้ประทับบนบัลลังก์ ดั่งนั้น เจ้าเงามเรื่องดังก่อเกิด" (อัลฟุรฎอน : 59)

ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ

السجدة : من الآية ٤

โองการที่ห้า ความว่า "พระองค์ทรงประทับบนบัลลังก์ สำหรับพวกเจ้าไม่มีผู้ปกครอง และผู้สงเคราะห์คนใดอีกแล้วนอกเหนือจากพระองค์" (อัลสะญะดะฮฺ : -4)

إِنِّي مُتَوَكِّفٌ وَرَأْفِعُكَ إِلَيَّ

آل عمران : من الآية ๕๐

โองการที่หก ความว่า "แท้จริงข้าเป็นผู้เก็บตัวเจ้าไว้อย่างสมบูรณ์และข้าเป็นผู้ยกเจ้ามายังข้า"(อาลิอิมรอน : -55)

หลักฐานจากหะดีษของท่านเราะสูลดังต่อไปนี้

عن نافع بن جبير عن أبيه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : 'ينزل ربنا عز وجل كل ليلة إلى السماء الدنيا فيقول : هل من سائل فأعطيه هل من مستغفر فأغفرله حتى يطلع الفجر'

หะดีษที่หนึ่ง ความว่า จากท่านนาฟิอฺ บินญบัยรฺ จากพ่อของเขา ท่านเราะสูลได้กล่าว ว่า "พระเจ้าของเราผู้ทรงยิ่งใหญ่และสูงส่งได้ทรงลงมาจากฟากฟ้าสู่โลกทุกคืน และพระองค์ได้ตรัสว่า มีผู้ขอพรบ้างหรือเปล่า (หากมี) ข้าจะประทานพรแก่เขา มีผู้ขออภัยโทษบ้างหรือเปล่า (หากมี) ข้าจะอภัยแก่เขาจนกระทั่งรุ่งสางได้มาถึง" (บันทึกโดย Ibn Majah ใน Sunan Ibn Majah , Bab Majaa Fi Ain Saat al - Lail Afdhal หมายเลข1366 , n. d. : 1/435)

وروت العلماء أن رجلا أتى النبي صلى الله عليه وسلم بأمة سوداء فقال : يا رسول الله ! إنني أريد أن أعتقها في كفارة فهل يجوز عتقها؟ فقال لها النبي صلى الله عليه وسلم : "أين الله؟" قالت : في السماء قال : "فمن أنا؟" قالت : أنت رسول الله , فقال النبي صلى الله عليه وسلم "أعتقها فإنها مؤمنة" وقد ثبت في صحيح مسلم بالعبارة الآتية عن معاوية بن الحكم السلمي... قلت يا رسول الله أفلا أعتقها؟ قال إئتني بها فأنتيت بها : فقال لها أين الله قالت في السماء قال من أنا؟ قالت أنت رسول الله صلى الله عليه وسلم أعتقها فإنها مؤمنة رواه مسلم

หะดีษที่สอง ความว่า"บรรดาอุลามาอ์รายงานว่ามีผู้ชายคนหนึ่งได้มาหาท่านเราะสูลกับทาสผิวดำแล้วเขาก็ถามท่านว่า ใ้อ้ท่านเราะสูลฉันต้องการจ่ายกัฟฟาเราะฮ์ด้วยการปล่อยนางให้เป็นไทได้หรือไม่ ท่านเราะสูลได้ถามนางว่าอัลลอฮ์อยู่ที่ไหน นางตอบว่า บนฟ้า ท่านเราะสูลถามอีกว่า ฉันคือใคร นางตอบว่าท่านคือเราะสูลของอัลลอฮ์ ท่านเราะสูลจึงตอบว่า ท่านจงให้นางเป็นไทเพราะแท้จริงนางเป็นผู้ศรัทธาผู้หนึ่ง" (บันทึก โดย Muslim ใน Kitab Masjid wa Maudhia al- Salah , Bab Tahrir al- Kalam fi Salah หมายเลข 537 , 1995 : 319)

ถึงแม้ตัวบทหะดีษซึ่งอิหม่ามนำมาเป็นหลักฐานจะไม่ตรงกับตัวบทในหนังสือหะดีษ แต่ความหมายเป็นไปในทางเดียวกัน

ท่านอับดุลอะซฮะซ (Abu Zhurah, n. d. : 157) กล่าวว่า "หนังสือ al-Ibanah นั้นท่านได้แต่งหลังจากหนังสือ al-Luma ซึ่งในหนังสือดังกล่าวท่านได้ตีความมือของอัลลอฮฺ(ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอะลา) หมายถึงความสามารถ " จากข้อความดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีทัศนะว่าท่านอิหม่ามในช่วงแรกๆ นั้น มีการตีความโองการศิฟาค แต่ในช่วงหลังท่านได้เปลี่ยนแนวคิดใหม่เป็นแนวสะลัฟดังที่ท่าน (alashari, 1991 : 27) ได้ยืนยันว่า "ฉันรักชาวสะลัฟ ซึ่งเป็นผู้ที่อัลลอฮฺ(ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอะลา) ทรงคัดเลือกให้เป็นเศาะหาบะฮฺของท่านเราะซูล"

6. อิหม่ามอัลเจาะซาลี¹ ได้ตอบคำถามเมื่อผู้ถามความหมายการประทับบนบัลลังก์และหะดีษของท่านเราะซูล ที่กล่าวถึงการลงมาจากฟ้าของอัลลอฮฺสู่โลกมนุษย์ (al-Ghazali , n. d. : 52 – 53) " เราขอกล่าวว่า คำกล่าวที่ปรากฏอยู่ต่อเรื่องนี้มันยังจำเป็นต้องพูดอีกมากแต่เราขอสรุปไว้อย่างสั้นๆดังนี้ มนุษย์นั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 จำพวกด้วยกันคือ บุคคลทั่วไป และ อุลามาอ์ สำหรับบุคคลทั่วไปนั้น ไม่เหมาะสมในการตีความ เพราะจะนำไปสู่ความคลอนของหลักความเชื่อของพวกเขาแต่จะต้องศรัทธาว่า พระองค์ทรงต่างจากสรรพสิ่งทั้งมวล ดังที่ท่านอิหม่ามมาลิกได้ตอบคำถามเมื่อมีผู้ถามท่านถึงการประทับบนบัลลังก์ เพราะสติปัญญาของบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถที่จะตีความไปถึงอันเนื่องมาจากค้อยในเรื่องหลักภาษาแต่สำหรับอุลามาอ์แล้วสมควรที่จะต้องให้ความหมายและให้ความกระจ่างในเรื่องนี้ ถึงแม้ว่ามันไม่ใช่เป็นฟิรฎอัยนุ" (สิ่งที่ทุกคนจำเป็นจะต้องปฏิบัติ)

---

¹ท่านอิหม่ามอัลเจาะซาลี (ฮ.ศ. 450-505) มีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด บินมุฮัมมัด บินอะหฺมัด อัลญุสียฺ อุมฮามิด อัลเจาะซาลี เกิดที่ญุสียฺ ซึ่งมีชายแดนติดกับเมืองจุรอสาน ประเทศอิหร่าน ท่านเป็นอุลามาอ์ที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของโลกอิสลาม ตั้งกศออยู่ในตำหนักคิธอ์ซาอิเราะฮฺ ท่านแต่งหนังสือมากกว่า 200 เล่ม เช่น al-Iqtisad fi al-Iatiqad, Ihyaa Ulum al-Din(al – Ghazali, 1992 : 1/3-4)

ท่านอิหม่ามอัลเฆาะซาลียังได้อธิบายความหมายของการประทับบนบัลลังก์ของ
อัลลอฮฺ ในหนังสือ Ihya Ulum al-Din (al-Ghazali, 1992 : 1/141) ว่า " ท่านจงทราบเถิดว่าอัลลอฮฺ
(ศุบหानะฮฺวะตะฮฺฎาลา) ทรงประทับตามที่พระองค์ทรงประสงค์ โดยจะต้องไม่ไปค้ำกับคุณ-
ลักษณะอันสูงส่งของพระองค์และจะต้องไม่เสมอเหมือนกับของใหม่ นี่คือความหมายของการ
ประทับบนบัลลังก์ที่พระองค์ได้ตรัสในกุรอาน

ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ

فصلت : من الآية 11

ความว่า ' หลังจากนั้นพระองค์ทรงประทับบนฟ้าโดยขณะนั้นฟ้ายังเป็นหมอกเพลิง'
(ฟุศคิลัต : -11) การประทับในที่นี้ไม่ใช่ความหมายเป็นแบบนั้น(แต่เป็นคำอุปมาอุปไมย) ในที่นี้
หมายถึงความสามารถและอำนาจดังความหมายในบทกลอนนี้ 'มนุษย์ได้ประทับ (ครองอำนาจ)
เหนืออิรักโดยปราศจากคมดาบและเลือด ' " จากข้อความนี้ท่านอิหม่ามมีทัศนะว่าอุลามาย์จะต้องตี-
ความคำว่าประทับหมายถึงอำนาจเช่นเดียวกับการตีความใน โองการที่พระองค์อัลลอฮฺ(ศุบหานะ-
ฮฺวะตะฮฺฎาลา)ได้ตรัสในกุรอาน

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ

الحديد : من الآية 4

ความว่า " และพระองค์จะทรงอยู่พร้อมทั้งท่านทั้งหลายไม่ว่าท่านจะอยู่ ณ ที่ใด "
(อัลหะดีด : -4) คำว่าทรงอยู่พร้อมทั้งท่านในที่นี้หมายถึงการรับรู้ของพระองค์

ท่านอิหม่ามได้สรุปความหมายการประทับของพระองค์ไว้ว่า"ถ้าหากปล่อยความหมาย
การประทับหมายถึงการนั่ง (ดังเช่นมนุษย์นั่งบนเก้าอี้) โดยไม่มีการตีความแน่นอนพระองค์จะ
ทรงไม่ต่างกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกสร้างกล่าวคือ พระองค์ยอมเป็นถึงที่มีรูปร่าง ที่ต้องการที่อยู่ ซึ่ง
ยอมเป็น ไปไม่ได้สำหรับเอกองค์อัลลอฮฺ(ศุบหานะฮฺวะตะฮฺฎาลา) "

จากคำกล่าวของอิหม่ามข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า

1. ท่านยอมรับแนวคิดศัพท์ว่า เหมาะสมสำหรับบุคคลทั่วไป ที่ไม่สามารถเข้าใจ
คำอุปมาอุปไมยดังกล่าว เนื่องจากเขาไม่ใช่ผู้รู้
2. สำหรับผู้รู้ นั้นเขามีความสามารถที่จะเข้าใจคำอุปมาอุปไมยและรู้ถึงความหมายอัน
แท้จริงของคำนั้น จึงสามารถตีความคำดังกล่าวและจำเป็นที่จะต้องตีความให้คนทั่วไปได้รู้ และเข้าใจ
ใจด้วย

7. อิหม่ามอัลบะเกาะวี¹ ได้ อธิบายการประทับบนบัลลังก์ในหนังสือ Maalim al-Tanzil (al-Baghawi , 1993 : 1/78) ไว้ว่า " สำหรับชาวอะฮฺลิซุนนะฮฺ แล้ว มีทัศนะว่าการประทับบนบัลลังก์ของอัลลอฮฺเป็นคุณลักษณะหนึ่งของพระองค์ที่จะต้องยึดถือตามด้วยท โดยไม่มีการระบุว่าเป็นอย่างไร และ ไม่มีการเปรียบเทียบเหมือนกับสิ่งใด "

แต่ท่านตีความหน้าของอัลลอฮฺ (ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอาลา) เป็นขนาด(อาดมัน)ของพระองค์ (al-Baghawi, 1993 : 6/228) และตีความมือของพระองค์เป็นความสามารถ (al – Baghawi, 1993 : 7/379)

จากคำกล่าวของอิหม่ามข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า อิหม่ามอัลบะเกาะวีจะอธิบายความหมายโองการศิฟาดที่มีความหมายเป็นนัยตามความเหมาะสมของคำโดยอธิบายการประทับบนบัลลังก์ของอัลลอฮฺตามแนวคิดศัลฟในขณะที่ท่านตีความหน้าของอัลลอฮฺ (ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอาลา) เป็นขนาด(อาดมัน)ของพระองค์ และตีความมือของพระองค์เป็นความสามารถตามแนวคิดคอกัลฟ

¹อิหม่ามอัลบะเกาะวี (ฮ.ศ. 436 - 516) มีชื่อเต็มว่า อับดุลฮะมัด บินมัดฮูด อัลฟิรอฮ์อัลบะเกาะวี เป็นนักอรรถาธิบายกุรอานคนหนึ่งที่มีชื่อเสียงของโลกอิสลาม ท่านสังกัดมัญฮับ ชาฟีอี หนังสือ Maalim al-Tanzil เป็นหนังสืออรรถาธิบายกุรอาน และหนังสือ Mashabih al-Sunnah ที่ทำให้ท่านเป็นที่รู้จักในหมู่ผู้ลามาศ และประชาชนจนถึงทุกวันนี้ (Ula'awi , n. d. : 33)

8. อิหม่ามอัลฟักรุ อรรุอชีย¹ ปฏิเสธการประทับของพระองค์แบบเดียวกับการประทับอยู่หรือนั่งของสิ่งทั้งหลาย เพราะค้านกับหลักฐานทางสติปัญญา หลักฐานจากกูรอานและหะดีษ ซึ่ง ท่านได้นำวิชาตรรกศาสตร์เข้ามาช่วยในการอรรถาธิบาย โดยท่าน(al Fakhr al - Razi , n. d. : 14/ 101 - 117) สรุปว่าโองการนี้เป็นโองการที่มีความหมายเป็นนัย จำเป็นต้องตีความ และพระองค์ไม่ทรงประทับบนบัลลังก์แบบเดียวกับสรรพสิ่งอย่างแน่นอน เพียงแต่อุลามาอ์มีทัศนะที่แตกต่างกัน สองกลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง พระองค์ทรงสูงส่งจากสถานที่ตำแหน่ง และไม่พยายามไปตีความอย่างละเอียด แต่จะมอบหมายความรู้ที่แท้จริงไว้กับอัลลอฮ์ซึ่งทัศนะนี้ ท่านกล่าวว่าเป็นทัศนะที่ท่านทรงเลือก (ตะลัฟ) ส่วนทัศนะที่สอง ซึ่งตรงกับแนวคิดคอลลัฟนั้นจะมีการตีความอย่างละเอียด

ส่วนโองการที่พระองค์ได้ตรัสในกูรอาน

يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

الفتح : من الآية ١٠

ความว่า " มือของอัลลอฮ์ทรงอยู่เหนือมือของพวกเขาทั้งหลาย" (อัลฟัตหุ : -10) นั้น ท่าน(al - Fakhr al - Razi, n. d. : 8 / 87) ตีความ โองการนี้ออกเป็นหลายความหมาย เช่น ความเมตตา ความช่วยเหลือของอัลลอฮ์ (ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอะลา)

จากทัศนะของท่านอิหม่ามผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ท่านยอมรับในทัศนะที่แตกต่างของอุลามาอ์ ในเรื่องของคุณลักษณะของอัลลอฮ์ (ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอะลา) ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องหลักศรัทธา หมายความว่า ในหลักศรัทธานั้นยังมีเรื่องปลีกย่อยที่สามารถมีแนวความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ เช่นเดียวกับเรื่องฟิสิกส์
2. ถึงแม้ว่าท่านจะยอมรับแนวคิดคอลลัฟ แต่ทัศนะที่ท่านทรงยึดถือและเลือกคือแนวคิดตะลัฟ โดยไม่ไปโจมตีหรือกล่าวหาแนวคิดคอลลัฟ

¹ อิหม่าม อัลฟักรุ อรรุอชีย (ช.ศ. 514-606) มีชื่อเต็มว่า อบูอับดุลลอฮ์ มุฮัมมัด อิบน์ อุมร์ อิบน์ ฮุสไตน์ ท่านเป็นหนึ่งในนักอรรถาธิบายกูรอานผู้ยิ่งใหญ่ของโลกอิสลาม หนังสือ al-Tafsir al-Kabir เป็นหนังสืออรรถาธิบายกูรอาน ที่ทำให้ท่านเป็นที่รู้จักในหมู่อูลามาอ์ และประชาชนจนถึงทุกวันนี้ (al - Fakhr al - Razi, n. d. : 1/3-4 ของบทนำ)

9. อิหม่ามอัลกุฎฎีบีย์¹ สำหรับโองการที่อัลลอฮฺ (สุบหานะฮฺวะตะอะลา) ทรงประทับบนบัลลังก์นั้นท่านอิหม่าม(al-Qurtubi, 1993 : 7/140)มีทัศนะว่า อุลามาอ์ส่วนใหญ่ทั้งสะลัฟและคอลลีฟต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า อัลลอฮฺ(สุบหานะฮฺวะตะอะลา) ทรงมหาวริศูต²จากการอยู่ในตำแหน่งพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเพราะมันคือคุณลักษณะของของใหม่เช่น อับดุลลอฮฺกล่าวว่าจากท่านอับดุลอะซียะฮฺซึ่งกล่าวว่า "ประทับบนบัลลังก์หมายถึงตำแหน่งที่สูงส่ง" ซัยคุ อูษะฮัน มีทัศนะว่า การประทับบนบัลลังก์ของพระองค์สภาพเป็นอย่างไรนั้นเราไม่รู้แต่ต้องต่างกับการประทับ หรือการนั่ง หรือ การอยู่ของสรรพสิ่งทั้งมวลอย่างแน่นอน เพราะทุกสรรพสิ่งต้องการที่อยู่ในขอบเขตที่จำกัดของมัน ท่านยังได้นำคำพูดของอิหม่ามมาลิกมาเสนอซึ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โองการที่พูดถึง มือของอัลลอฮฺ (สุบหานะฮฺวะตะอะลา) เช่นโองการที่พระองค์ได้ตรัสในกุรอาน

يَسُدُّ أَلْيَهُ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

الفتح : من الآية ١٠

ความว่า "มือของอัลลอฮฺทรงอยู่เหนือมือของพวกเขาทั้งหลาย" (อัลฟัดหฺ : -10)

ท่าน (al -Qurtbi, 1993 : 16/177) นำทัศนะของอุลามาอ์ต่างๆมาเสนอเช่นกัน เช่นท่านกัลบี (Kalbi) ได้ตีความมือของพระองค์เป็นความเมตตาของอัลลอฮฺ ท่านอิบนุกัยसान(Ibn Kaisan) ตีความเป็นอำนาจและความช่วยเหลือของพระองค์

ส่วนโองการที่พูดถึงหน้าของพระองค์ ดังที่พระองค์ได้ตรัสในกุรอาน

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ

القصص : من الآية ٨٨

ความว่า " ทุกสรรพสิ่งเสื่อมสลายยกเว้นหน้าของพระองค์ " (อัลอะสะศอศ : -88)

ท่าน (al -Qurtubi, 1993 :13 /213) นำทัศนะของอุลามาอ์ต่างๆ มาเสนอ เช่น ท่านมูญาฮิดกล่าวว่า "หน้าในที่นี้หมายถึงตัวพระองค์" ท่านอัศศอดิก กล่าวว่าในที่นี้หมายถึงศาสนาของพระองค์

¹อิหม่าม อัลกุฎฎีบีย์ (สิ้นชีพ ฮ.ศ. 671) มีชื่อจริงว่า อับดุลลอฮฺ มุฮัมมัด อูษะฮฺ บิน อะบีบักรฺ บินฟิรหฺ อัลอันศอรีย์ อัลกุฎฎีบีย์ เป็นหนึ่งในนักรรดาธิบายกุรอานผู้ยิ่งใหญ่ของโลกอิสลาม หนังสือ Tafsir al-Quraan เป็นหนังสือที่ทำให้ท่านเป็นที่รู้จักกันในหมู่อุลามาอ์และประชาชนทั่วไปจนถึงทุกวันนี้ (al -Qurtubi,1993 เล่ม 1 หน้า13 ของบทนำ)

10. อิหม่ามอันนะวะวีย์¹ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับโองการกุรอานและหะดีษศิฟาคว่า อุลามาอ์มีความคิดเห็นในเรื่องนี้แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งเป็นนักวิชาวิทยามีทัศนะว่า จำเป็นจะต้องตีความให้เหมาะสมกับพระเจ้า อีกกลุ่มหนึ่งไม่มีการตีความ ยึดตามตัวบท มอบหมายความหมายที่แท้จริงทั้งหมดต่อพระเจ้าพร้อมจะต้องยึดมั่นด้วยว่าคุณลักษณะของพระองค์ทั้งหมดต่างกับของใหม่หรือสรรพสิ่งทั้งหมดเพราะพระองค์ได้ครุสในกุรอาน

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

الشورى : من الآية ١١

ความว่า "ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนพระองค์" (อัจซุรอ : -11)

สำหรับหะดีษที่มีผู้หญิงตอบว่าพระเจ้าอยู่บนฟ้าซึ่งอิหม่าม อบูลหะสัน อัลอัซหะรีย์ นำมาเป็นหลักฐานนั้นท่าน (al – Nawawi, 1995 : 3/22) มีทัศนะว่า อุลามาอ์ ได้แบ่งออกเป็นสองทัศนะ ทัศนะที่หนึ่ง ศรัทธาตามที่เราะซูลได้กล่าวไว้โดยไม่มีการตีความพร้อมจะต้องให้ความบริสุทธิ์ต่ออัล-ลอลอฮจากการนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่ถูกสร้างเพราะ ไม่มีสิ่งใดเหมือนพระองค์ ทัศนะที่สองจะตีความให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันสูงส่งของอัลลอลอฮ

จากทัศนะของอิหม่าม อัลกุฎฎีบีย์และอันนะวะวีย์ดังกล่าวผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ท่านทั้งสองแสวงหาจุดร่วมสงวนจุดต่าง ระหว่างแนวคิดสะลัฟและคอลลัฟ
2. ทั้งสองแนวคิดนั้นมีจุดร่วมเหมือนกันคือ อัลลอลอฮ (สุบหานะฮฺวะตะฮฺฮาลา)

ทรงมหาบริสุทธิ์จากการพึ่งพาสรรพสิ่งทั้งหมด เพราะพระองค์ทรงต่างกับทุกสรรพสิ่งไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนจุดต่างนั้นสะลัฟไม่มีการตีความ โองการและหะดีษศิฟาคดั่งที่ท่านอิหม่ามอัลกุฎฎีบีย์ได้นำคำพูดของอิหม่ามมาลิกมาตอบ ส่วนคอลลัฟนั้นจำเป็นต้องตีความ โองการและหะดีษดั่งกล่าว ดั่งที่ท่านได้นำทัศนะอุลามาอ์ต่างๆมาตอบ จากคำตอบเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ท่านให้ผู้อ่านเป็นผู้พิจารณาเองว่าท่านจะตามแนวคิดใด

¹อิหม่ามอันนะวะวีย์ (ศ.ศ. 631-676) มีชื่อเต็มว่า มะหฺมุ้ดศิน อูปุหะกะรียา ยะหฺยูยา อิบนุหฺร อันนะวะวีย์ เกิดและสิ้นชีพ ณ หมู่บ้านนะวะวีย์ กรุงดามัสกัส ประเทศซีเรีย เป็นหนึ่งในอุลามาอ์หะดีษและฟิกฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ของโลกอิสลาม สังกัดมัซฮับชาฟีอีย์ ท่านได้แต่งหนังสือมากมาย เช่น หนังสือ อรรถาธิบายหะดีษ Sahih Muslim , อธิบายหนังสือ al-Muhazab, Riyad al-Salihin (Abd al – Rahman, 1966 : 53 - 59; Tatai, 1994 : 9-12)

9. อิหม่ามอัลฎุรฎูบียี¹ สำหรับโองการที่อัลลอฮฺ (ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอาลา) ทรงประทับบนบัลลังก์นั้นท่านอิหม่าม(al-Qurtubi, 1993 : 7/140)มีทัศนะว่า อุลามาอ์ส่วนใหญ่ทั้งสะลัฟและคอดัฟต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า อัลลอฮฺ(ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอาลา) ทรงมหาบริสุทธิจากการอยู่ในตำแหน่งพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเพราะมันคือคุณลักษณะของของใหม่เช่น อับดุลลอฮฺกล่าวว่าจากท่านอับดุลมุบัยยะฮฺซึ่งกล่าวว่า "ประทับบนบัลลังก์หมายถึงตำแหน่งที่สูงส่ง" ซัยคุ อูษะฮัน มีทัศนะว่า การประทับบนบัลลังก์ของพระองค์สภาพเป็นอย่างไรนั้นเราไม่รู้แต่ต้องต่างกับการประทับ หรือการนั่ง หรือ การอยู่ของสรรพสิ่งทั้งมวลอย่างแน่นอน เพราะทุกสรรพสิ่งต้องการที่อยู่ในขอบเขตที่จำกัดของมัน ท่านยังได้นำคำพูดของอิหม่ามมาลิกมาเสนอซึ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โองการที่พูดถึง มือของอัลลอฮฺ (ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอาลา) เช่นโองการที่พระองค์ได้ ครีธาในกุรอาน

يَسُدُّ أَلْيَهُ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

الفتح : من الآية ١٠

ความว่า "มือของอัลลอฮฺทรงอยู่เหนือมือของพวกเขาทั้งหลาย" (อัลฟิถุหฺ :-10)

ท่าน (al -Qurtbi, 1993 : 16/177) นำทัศนะของอุลามาอ์ต่างๆมาเสนอเช่นกัน เช่นท่านกัลบียี (Kalbi) ได้ตีความมือของพระองค์เป็นความเมตตาของอัลลอฮฺ ท่านอิบนุกัยसान(Ibn Kaisan) ตีความเป็นอำนาจและความช่วยเหลือของพระองค์

ส่วนโองการที่พูดถึงหน้าของพระองค์ ดังที่พระองค์ได้ครีธาในกุรอาน

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ

القصاص : من الآية ٨٨

ความว่า " ทุกสรรพสิ่งเสื่อมสลายยกเว้นหน้าของพระองค์ " (อัลเกาะสะฮฺ :-88)

ท่าน (al -Qurtubi, 1993 :13 /213) นำทัศนะของอุลามาอ์ต่างๆ มาเสนอ เช่น ท่านมูญาฮิดิกกล่าวว่า " หน้าในที่นี้หมายถึงตัวพระองค์ " ท่านอิศฮอกดิก กล่าวว่าเป็นที่หมายถึงศาสนาของพระองค์

¹อิหม่าม อัลฎุรฎูบียี (สิ้นชีพ ฮ.ศ. 671) มีชื่อจริงว่า อับดุลลอฮฺ มุฮัมมัด อับดุลมุค บิน อะบีบิกร บินฟิรหฺ อัลอันศอรียี อัลฎุรฎูบียี เป็นหนึ่งในนักอรรถาธิบายกุรอานผู้ยิ่งใหญ่ของโลกอิสลาม หนังสือ Tafsir al-Quraan เป็นหนังสือที่ทำให้ท่านเป็นที่รู้จักกันในหมู่อุลามาอ์และประชาชนทั่วไปจนถึงทุกวันนี้ (al -Qurtubi,1993 เล่ม1 หน้า13 ของบทนำ)

10. อิหม่ามอันนะวะวีย์¹ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับโองการกรุอาณและหะดีษศิฟาคว่า อุลามาอ์มีความคิดเห็นในเรื่องนี้แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งเป็นนักวิชาวิทยามีทัศนะว่า จำเป็นจะต้องตีความให้เหมาะสมกับพระเจ้า อีกกลุ่มหนึ่งไม่มีการตีความ ยึดตามตัวบท มอขหมายความหมายที่แท้จริงทั้งหมดคือพระเจ้าพร้อมจะต้องยึดมั่นคำว่าคุณลักษณะของพระองค์ทั้งหมดต่างกับของใหม่หรือสรรพสิ่งทั้งหมดเพราะพระองค์ได้ตรัสในกรุอาณ

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

الشورى : من الآية ١١

ความว่า "ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนพระองค์" (อัจซุรอ : -11)

สำหรับหะดีษที่มีผู้หวัญตอบว่าพระเจ้าอยู่บนฟ้าซึ่งอิหม่าม อิบดุลหะสัน อัลอัชชะเรอี้นำมาเป็นหลักฐานนั้นท่าน (al – Nawawi, 1995 : 3/22) มีทัศนะว่า อุลามาอ์ ได้แบ่งออกเป็นสองทัศนะ ทัศนะที่หนึ่ง ศรัทธาตามที่เราะสูลได้กล่าวไว้โดยไม่มีการตีความพร้อมจะต้องให้ความบริสุทธิ์ต่ออัต-ลอลอฮจากการนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่ถูกสร้างเพราะไม่มีสิ่งใดเหมือนพระองค์ ทัศนะที่สองจะตีความให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันสูงส่งของอัลลอลอฮ

จากทัศนะของอิหม่าม อัลญุรฎูบีย์และอันนะวะวีย์ดังกล่าวผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ท่านทั้งสองแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง ระหว่างแนวคิดสะลัฟและคอลลัฟ
2. ทั้งสองแนวคิดนั้นมีจุดร่วมเหมือนกันคือ อัลลอลอฮ (ศุบหานะฮฺวะตะฮฺฮาลา)

ทรงมหาบริสุทธิ์จากการพึ่งพาสรรพสิ่งทั้งหมด เพราะพระองค์ทรงต่างกับทุกสรรพสิ่งไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนจุดต่างนั้นสะลัฟไม่มีการตีความ โองการและหะดีษศิฟาคดั่งที่ท่านอิหม่ามอัลญุรฎูบีย์ได้นำคำพูดของอิหม่ามมาลิกมาตอบ ส่วนคอลลัฟนั้นจำเป็นต้องตีความ โองการและหะดีษดั่งกล่าว ดั่งที่ท่านได้นำทัศนะอุลามาอ์ต่างๆมาตอบ จากคำตอบเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ท่านให้ผู้อ่านเป็นผู้พิจารณาเองว่าท่านจะตามแนวคิดใด

¹อิหม่ามอันนะวะวีย์ (ศ.ศ. 631-676) มีชื่อเต็มว่า มะหฺมุ้ดดิน อิบญะกะรียา อะหฺญา อิบนุฆร อันนะวะวีย์ เกิดและสิ้นชีพ ณ หมู่บ้านนะวะวีย์ กรุงดามัสกัส ประเทศซีเรีย เป็นหนึ่งในอุลามาอ์หะดีษและฟิกฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ของโลกอิสลาม สังกัดมัซฮับชาฟีอี ท่านได้แต่งหนังสือมากมาย เช่น หนังสือ อรรถาธิบายหะดีษ Sahih Muslim , อธิบายหนังสือ al-Muhazab, Riyad al-Salihin (Abd al – Rahman, 1966 : 53 - 59; Tatai, 1994 : 9-12)

3. จากการที่ท่านนำทัศนะของตองแนวคิดมาตอบนั้นทำให้ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ทัศนะที่แตกต่างกันต่อเรื่องนี้ในมุมมองของท่านเป็นเรื่องที่ถูกอนุมัติ เพราะเป็นเรื่องปลีกย่อยของหลักศรัทธา เป็นการแสดงวิสัยทัศน์ของท่านว่า ท่านเป็นบุคคลที่ยอมรับในความคิดเห็นของอุลามาฮ์อื่นๆ คราบโคที่ไม่คิดหลักการพื้นฐานของศาสนา

11. อิหม่ามอิบนุคัยมียะฮฺ¹ เจริญรอยตามแนวคิดสะลัฟอย่างเดียวเท่านั้นเมื่อมีผู้ถามท่านเกี่ยวกับโองการกรูอานและหะดีษศิฟาต เช่นการประทับบนบัลลังก์และมือของอัลลอฮฺ ท่าน (Ibn Taimiah, 1997 : 5/7) ตอบว่า "สำหรับทัศนะของฉันมองว่าไม่ว่าจะเป็นเรื่องนี้หรือเรื่องไหนทุกคนจะต้องยึดตามที่อัลลอฮฺ เราะฮูต ชนรุ่นก่อนจากชาวอันศอรฺ มุฮาญิรีน ผู้ที่เจริญรอยตามพวกเขาและบรรดาผู้นำที่ได้รับการชี้แนะ" ในขณะที่เดียวกันท่านก็โจมตีแนวทางคอลลัฟว่า เป็นผู้ทำบิดอะฮฺ (อุตริกรรม) เพราะท่านมองว่าแนวคิดคอลลัฟนำความคิดมาจากนักปรัชญา (Ibn Taimiah, 1997 : 5) "บรรดาผู้กระทำบิดอะฮฺซึ่งส่วนหนึ่งมาจากนักปรัชญาและผู้ที่เจริญรอยตามพวกนั้นได้ยกย่องแนวทางคอลลัฟอยู่เหนือสะลัฟ" ท่านได้เปรียบเทียบความรู้ในเรื่องนี้ระหว่างสะลัฟและคอลลัฟว่า เป็นไปไม่ได้ที่แนวคิดคอลลัฟซึ่งมาจากนักวิทยาศาสตร์จะมีความรู้และวิทย์ปัญญาเหนือคนสมัยก่อน (สะลัฟ) (Ibn Taimiah, 1997 : 5/1) ท่านกล่าวว่า " เป็นไปได้อย่างไรที่นักวิทยาศาสตร์ซึ่งเดินสวนทางกับสะลัฟจะมีความรู้และวิทย์ปัญญาในเรื่องชื่อและคุณลักษณะของอัลลอฮฺเหนือบรรดาชนรุ่นก่อนที่มาจากชาวมุฮาญิรีนและอันศอรฺผู้ที่ได้ชื่อว่าผู้รับมรดกและตัวแทนของบรรดาเราะฮูต บรรดาอุลามาฮ์ต่างๆ ที่ได้รับทางนำ" ท่านได้ตั้งคำถามให้ผู้อ่านได้คิดและเปรียบเทียบระหว่างชนรุ่นก่อนกับนักปรัชญา (Ibn Taimiah, 1997 : 5/7) ว่า "สภาพจะเป็นอย่างไรหากผู้ที่ได้รับการขนานนามว่า เป็นคนที่ดีที่สุดในศตวรรษนั้นมีความรู้มีวิทย์ปัญญาเกี่ยวกับอัลลอฮฺน้อยกว่าลูกหลานนักปรัชญา ผู้เจริญรอยตามชาวอินเดีย กรีก ผู้ที่รับมรดกจากพวกนุซาไฟ มุชริก (ผู้ที่ตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ) ผู้ที่หลงทางจากพวกยิว คริสต์ ผู้ที่ยึดถือมถาฮิกะฮฺ ดวงดาวเป็นพระเจ้าและกลุ่มต่างๆ ที่คล้ายคลึงกับพวกนี้"

¹อิหม่ามอิบนุคัยมียะฮฺ (ฮ.ศ.661-728) มีชื่อเต็มว่าดักกียุกดิน อะหมัด อิบนุคัยมียะฮฺ เกิดที่เมืองอัลหะรอญี ประเทศซีเรีย หลังจากนั้นไม่นาน ครอบครัวของท่านก็อพยพย้ายไปที่กรุงดามัสกัส ประเทศซีเรีย และถิ่นที่นั่น ท่านเป็นอุลามาฮ์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของโลกอิสลาม แนวคิดของท่านก็ได้รับการสานต่อจนถึงปัจจุบันนี้ท่านตั้งกัมัยฮับลีย์ แต่ท่านก็ไม่ยึดติดกับมัซฮับของท่านเท่าไรนัก และมีหลายครั้งที่ท่านพิควา แดกต่างจากมัซฮับของท่าน หรือแม้แต่มัซฮับทั้งสี่ เมื่อท่านมองว่า หลักฐานที่ท่านได้รับ นั้นแข็งแกร่งกว่าท่านแต่งหนังสือฉบับร้อยเล่ม เช่น หนังสือ Minhaj al-Sunnah, Dara Taarud al-Aql wa al-Naql (Abu Zuhrah, n. d. : 558-578 ; Uthman al-Qadi, 1996 : 34 - 35)

12. อิหม่ามอิบนุกะษีร¹ (Ibn Kathir, 1988 : 2/25) ได้อธิบาย การประทับบนบัลลังก์ไว้ว่า " มีผู้คนพูดถึงเรื่องนี้มากมาย ไม่ใช่บ่อย ซึ่งเรา (อิบนุกะษีร) ขอคำนิยามรอยตามชนรุ่นก่อน (สะลัฟ) ที่ดีงาม ไม่ว่าจะป็นท่านอิหม่ามมาลิก เอาซาอีย์ อัชเชารีย์ โกลุ อิบนุตะดุ ชาฟิอีย์ อะหมัด อิสฮาก บิน รอฮาวียะฮฺ และผู้นำมุสลิมคนอื่นๆ ทั้งอดีตและปัจจุบัน ที่เขายึดถือตามที่ได้พบทโงการที่มีมา โดยไม่มีการระบุว่าเป็นอย่างไร ไม่มีการเปรียบเทียบเหมือนกับสิ่งใด และไม่มีการบิดเบือนเพราะไม่มีสิ่งใดเลยที่เสมอเหมือนพระองค์"

13. อิหม่ามมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ² มีแนวคิดเหมือนกับท่านอิหม่ามอิบนุกะษีร คือยึดแนวคิดสะลัฟและปฏิเสธแนวคิดคอกัฟ ในหนังสือ Fatwa ของท่าน ท่านได้ตอบคำถามแก่ชายคนหนึ่งที่ได้ถามท่านเกี่ยวกับผู้ปฏิเสธคุณลักษณะของอัลลอฮฺที่พระองค์ทรง โงการ ในกูรอาน เช่น มือ เขาตีความเป็นความสามารถ การประทับบนบัลลังก์เป็นการปกครองหรือกล่าวว่า อัลลอฮฺ (สุบฮานะฮฺวะตะอะอาลา) ทรงอยู่ทุกหนแห่ง เขาเหล่านี้จะตกศาสนาหรือไม่? ท่านอิหม่าม (Abd al-Wahhab, Quoted in Ulaiwi, n. d. : 17) ตอบว่า " ใครก็แล้วแต่ศรัทธาเช่นนั้น เขาย่อมเป็นผู้กระทำการบิดอะฮฺ อยู่ในความงมงายและหลงทาง"

---

¹อิหม่ามอิบนุกะษีร (ส.ศ.700-765) มีชื่อเดิมว่าอิมาดุดดีน อิบ คาลอ์อิสมาอิล อิบนุ อุมร์ อิบนุกะษีร อิบนุกุฏ อิบนุกะษีร เป็นนักอรรถาธิบายกูรอานที่มีชื่อเสียงของโลกอิสลาม หนังสือ Tafsir Ibn Kathir เป็นหนังสืออรรถาธิบายกูรอานที่ทำให้ท่านเป็นที่รู้จักในหมู่มุสลิมและประชาชนจนถึงทุกวันนี้ (Ibn Kathir, 1988 : 1/5-11)

²อิหม่ามมุฮัมมัด บิน อับดุลวะฮฺฮาบ (ส.ศ.1116-1206) เกิด ที่ เมือง นัจดู ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นมุสลิมที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดคนหนึ่งของชาวซาอุดีอาระเบีย เป็นนักเคลื่อนไหวเพื่ออิสลามที่เรียกร้องประชาชนให้หันกลับไปดำเนินชีวิตตามแบบฉบับของท่านเราะฮูล (คือลัทธิสุซุละฮฺฮิอะฮฺอัลฮิม) และเศาะหาบะฮฺ ท่านยังทำการต่อต้านผู้ที่อุศริกรรมในกิจกรรมศาสนา (ในมุมมองของท่าน) อย่างรุนแรง ท่านอิหม่ามได้แต่งหนังสือหลายเล่ม เช่น al-Usul al-Thalathah, al-Tawhid (Ali Jad al-haq, 1994 : 2/41-43; Abu Zuhrah, n. d. : 1999)

14. **ชัยคุดาอูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลฟะฎอนีย์¹** มีทัศนะว่าทุกคนมีสิทธิยึดถือตามแนวความคิดศัพท์หรือคอดัฟ โดยท่าน(Dawud Abd al-lah al- Fatani, n. d. : 44) กล่าวว่า " ทุกตัวบทที่มีความหมายเป็นนัย นั้นจะตีความหรือมอบความรู้ในความเป็นจริงเกี่ยวกับความหมายของตัวบทดังกล่าวแต่ฮัลลอฮ์ ในขณะที่เดียวกันจะต้องให้ความบริสุทธิ์ต่อฮัลลอฮ์จากการเสมอเหมือนทุกสรรพสิ่ง " แต่ท่านมีทัศนะว่าแนวความคิดดังกล่าวถูกต้องกว่าและมีความมั่นคงมากกว่าเพราะการตีความนั้นมิไว้สำหรับผู้รู้เท่านั้น (Dawud Abd al-lah al- Fatani, 1912 : 66)

15. **ชัยคุอะหมัด บิน มุฮัมมัด ชัยนุอัลฟะฎอนีย์²** นำทัศนะทั้งศัพท์และคอดัฟมาเสนอ (Ahmad Muhammad Zian Mustafa Muhammad al-Fatani, n. d. : 2) "ท่านทั้งหลายจงทราบเถิด หากท่านพบโองการและหะดีษมุตะซาบิฮาดแล้ว ศัพท์มีทัศนะว่าความหมายที่แท้จริงนั้นมอบหมายให้ตามความประสงค์ของฮัลลอฮ์ เช่น โองการที่ฮัลลอฮ์ได้ตรัสว่า พระองค์ทรงประทับอยู่บนบัลลังก์ ส่วนคอดัฟมีทัศนะต่อ โองการนี้ว่า หมายถึงการปกครอง"

ผู้วิจัยมีทัศนะว่าท่านทั้งสองเป็นบุคคลหนึ่งที่มีแนวคิดเช่นเดียวกับอิหม่ามอันนะวะวีย์ และอิหม่ามฮัลกุฎบีย์ ที่แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างแต่หากพิจารณาความหมายศัพท์ของท่านทั้งสองผู้วิจัยมีทัศนะว่าความหมายดังกล่าวยังขาดความสมบูรณ์เพราะหลักเกณฑ์ของศัพท์ก่อนจะมอบความรู้ในความเป็นจริงเกี่ยวกับความหมายของ โองการมุตะซาบิฮาดแต่ฮัลลอฮ์นั้น(หลักเกณฑ์การเตากิฟ) จะต้องใช้หลักเกณฑ์อิชบาดและดันชีฮ์ก่อน(ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนที่ 4 ของบทที่ 2) เพราะมิฉะนั้นจะมีแนวคิดเหมือนกับกลุ่มมุฟะวิฎาะฮ์

¹ ชัยคุดาอูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลฟะฎอนีย์ (ค.ศ.1769-1847) เป็นชาวปัตตานี ตั้งกัมมันต์ชาติอิสลามเป็นหนึ่งในอุลามาอ์ที่ได้รับการยอมรับทั้งในประเทศไทย และกลุ่มประเทศอาเซียน ท่านทำการสอนลูกศิษย์ที่มาจากประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนมากมายในมัสยิดอัลหะรออม ประเทศซาอุดีอาระเบีย หลังจากจบการศึกษา ศิษย์ของท่านหลายคนก็กลับมาตุภูมิ ได้ตั้งสถาบันการศึกษาสอนนักเรียนและประชาชนทั่วไป ท่านได้แต่งหนังสือมาก แต่ที่ได้รับการตีพิมพ์ทั้งหมด 41 เล่ม หนังสือ al-Dur al-Thamin ซึ่งเป็นหนังสือ อูซูลุดดินที่มีอิทธิพลต่อสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มากที่สุดเล่มหนึ่ง (Che Daud, 1988 : 1-39)

² ชัยคุอะหมัด บิน มุฮัมมัด ชัยนุอัลฟะฎอนีย์ (ค.ศ.1856-1908) เป็นหนึ่งในอุลามาอ์ปัตตานีที่มีชื่อเสียงมาก ท่านตั้งกัมมันต์ชาติอิสลาม เป็นหนึ่งในอุลามาอ์ที่ได้รับการยอมรับทั้งในประเทศไทย และกลุ่มประเทศอาเซียน ท่านทำการสอนลูกศิษย์ที่มาจากประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนมากมายในมัสยิดอัลหะรออม ประเทศซาอุดีอาระเบีย หลังจากจบการศึกษาศิษย์ของท่านหลายคนก็กลับมาตุภูมิได้ตั้งสถาบันการศึกษาสอนนักเรียนและประชาชนทั่วไป ท่านแต่งหนังสือหลายเล่ม แต่หนังสืออูซูลุดดิน ที่มีอิทธิพลต่อสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ หนังสือ Faridat al-Faraid (Che Daud, 1988 : 55-75)

16. ชัยคุอับดุลกอ คีร์ อัลมันคิลีย์¹ ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าท่านยึดถือแนวสะลัฟหรือคอลลัฟแต่ท่านได้นำหนังสือ al-Akidah al-Tahaviah มาแปลและอธิบายเป็นภาษามลายูชื่อหนังสือ Perisai ซึ่งท่านรวบรวมเสร็จเมื่อ ปีฮิจเราะฮ์ศักราช 1376 ในบทนำหนังสือของท่านมองว่าแนวคิดสะลัฟปลอดภัยกว่า ท่านกล่าวว่า "ไ้บรรดาผู้บรรดาศาสนาภาวะท่านพึงทราบเถิดว่าวิชาอุศุกุดคินเป็นวิชาที่มีเกียรติที่สุด เพราะชีวิตมนุษย์จะไม่สุขสบายนอกจากเขาจะต้องรู้จักพระเจ้าผู้ทรงสร้าง จะต้องรู้บรรดาพระนาม คุณลักษณะ และการกระทำของพระองค์และแนวทางสะลัฟ (เคาะฮาบะฮะฮ์ ดาบีอินและดาบีฮิดดาบีอิน) นั้นจะปลอดภัยกว่าเพราะบุคคลเหล่านั้นมิได้เข้าไปตีความ (โองการและหะดีษมุตะซาฮีฮะฮ์) ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความหมายที่อัลลอฮ์ทรงประสงค์ก็ได้ แนวคิดนี้ย่อมดีกว่าเพราะมาจากบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในศตวรรษที่ดีที่สุดตาม (ทัศนะอิสลาม) และหนังสือหลักยึดมั่นแนวสะลัฟของท่านอิหม่ามอญูซุฟ ออะหมั อิบนุฮัมมัด อิบนุสลามะฮ์ อญูญะฮาวี (Abu Jafar Ahmad Ibn Muhammad Ibn Salamat al-Tahawi) เป็นหนังสือเล่มหนึ่งที่คิของวิชานี้ ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงแปลและอธิบายเป็นภาษามลายู (Abd al-Mutalib al-Mandili, 1961 : 3 - 4)

จากข้อเขียนและหนังสือของท่านที่ท่านได้นำมาแปลและอธิบาย ทำให้ผู้วิจัยมั่นใจว่าท่านยึดแนวคิดสะลัฟในการอธิบาย โองการและหะดีษคิฟาตและต้องการให้ประชาชนได้หันมาให้ความสำคัญต่อแนวคิดนี้ สำหรับ คำว่า "แนวคิดสะลัฟนั้นปลอดภัยกว่า" ในที่นี้แสดงว่าท่านยอมรับทัศนะที่แตกต่างของคอลลัฟว่าไม่ได้ผิด ซึ่งเป็นจุดยืนที่คล้ายกับท่านอิหม่ามอัลฟิครุฮ์รอซีย์ ที่นำเสนอ สองแนวคิด ดังกล่าวมาแล้ว

¹ ชัยคุอับดุลกอ คีร์ อัลมันคิลีย์ (ประมาณ ค.ศ.1900-1965) มีชื่อเต็มว่า อับดุลกอคีร์ บิน อับดุลมุดค็อเล็บ อัลมันคิลีย์ ชาวอินโดนีเซีย สังกัดมัซฮับชาฟีอี เป็นอุลามาอ์ที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มประเทศอาเซียน ท่านสอนที่มัสยิด อัลหะรอหม เมืองมังกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และบรรดาลูกศิษย์ของท่านเมื่อกลับมายังมาตุภูมิก็ได้ตั้งสถาบันการศึกษา และสอนนักเรียนและประชาชนทั่วไป ท่านแต่งหนังสือหลายเล่มที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิมในแถบอาเซียนนี้ เช่น Tuhfiyat al-Qari al-Mulim, Sanjata Tuhaji Dan Tulebai, al-khazain al-Sunniah Fi Mashahir al-Kitab al-Shafiiah, Pernawar Bagi Hati (หะยีอับดุลรอเซ็ด หมะประติหิ (สัมภาษณ์) , 2 กันยายน 2542) และ (Abd al-Mutalib al-Madili, 1949 : 97)

จากทัศนคติต่าง ๆ ของอุลามาอ์ที่ได้รับการยอมรับของ จังหวัดชายแดนภาคใต้และโลก
อิสลามเกี่ยวกับแนวคิดของสะลัฟและคอลลัฟต่อคุณลักษณะของอัลลอฮ์ จะเห็นได้ว่าสามารถแบ่ง
ได้ออกเป็นสามกลุ่มด้วยกัน

1. ขีดถือเฉพาะแนวคิดสะลัฟโดยไม่ยอมรับแนวคิดคอลลัฟ
2. ขีดถือแนวคิดสะลัฟแต่ไม่ได้ปฏิเสธแนวคิดคอลลัฟ
3. ขีดถือแนวคิดคอลลัฟแต่ไม่ได้ปฏิเสธแนวคิดสะลัฟ

ความคิดเห็นที่แตกต่างกันของอุลามาอ์ในการอธิบายความหมายโองการกูรอานและหะ-
ดีษศิฟานั้นผู้วิจัยมีทัศนะว่ามีได้เกิดขึ้นในสมัยแรกของอิสลามเพราะมุสลิมในยุคแรกมีความยึด-
มั่นอย่างแน่นแฟ้นตามที่อัลลอฮ์และเราะสูล(คือลลัลลอฮุอะลัฮิวะสลัลม) ได้กล่าวไว้โดยไม่มีการ
ถามว่าเป็นอย่างไรและทำไมอีกสาเหตุหนึ่งซึ่งเป็นสาเหตุรอง ก็มุสลิมกำลังยุ่งอยู่กับการเผยแพร่
ศาสนาไปสู่อื่นต่าง ๆ ยิ่งกว่านั้นเมื่อสมัยเราะสูล (คือลลัลลอฮุอะลัฮิวะสลัลม) มีชีวิตอยู่นั้นหากมี
ปัญหาหรือข้อสงสัยอะไรก็สามารถถามจากท่านได้ทันที แต่เมื่อท่านสิ้นชีพ การอธิบายปัญหาเริ่มมี
ความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างอุลามาอ์ ยิ่งกว่านั้นมุสลิมเริ่มติดต่อกับคนต่างศาสนา ต่างชาติ
ความจำเป็นในการอธิบายกูรอานและหะดีษยังมีมากขึ้นอีก เกือบทุกแห่งที่มุสลิมเข้าไปใช้ชีวิตก็
มักจะเผชิญหน้ากับศาสนาเดิมที่มีอยู่แล้วในดินแดนนั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจอิสลามใน
แง่มุมต่าง ๆ และเมื่อเวลาได้ผ่านไปเรื่อย ๆ ได้มีสถานการณ์ใหม่ ๆ ดังนั้นจึงเกิดความจำเป็นที่
จะต้องแปลความหมายกูรอานและหะดีษใหม่อยู่เสมอ เริ่มมีการพยายามสร้างระบบการใช้สติ-
ปัญญาขึ้นมา เพราะกูรอานเองก็ให้ความสำคัญกับสติปัญญา ทุกครั้งที่มีการโจมตีอิสลามด้วย
สาขาวิชาการใหม่ อุลามาอ์ก็ต้องหันมาใช้แนวทางใหม่ในการตอบโต้เช่นกัน พวกยิวและคริสต์
ได้ใช้วิชาปรัชญาและตรรกศาสตร์เปื้อารูธในการตอบโต้ฝ่ายมุสลิม ทำให้อุลามาอ์ต้องศึกษา
ค้นคว้าวิชาปรัชญาและตรรกศาสตร์เพื่อใช้ตอบโต้ข้อมูลที่มีความคลุมเครือ โดยเฉพาะโองการซึ่ง
อัลลอฮ์ (สุบฮานะฮฺวะตะอะลา) ได้ตรัสไว้ในกูรอาน

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ
وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَهَ
مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ
وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَأَمْتَابِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ
إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

ความว่า “อัลลอสฺทรงประทานคัมภีร์ให้ลงมาซึ่งเข้าซึ่งบางส่วนแห่งคัมภีร์นั้นเป็น
 โองการมุกะมาต (ที่ถูกเป็นกฎะดีความเป็นอย่างอื่นมิได้) โองการเหล่านี้เป็นแม่บทแห่งคัมภีร์
 และโองการมูตะซาบิฮาด (มีข้อความเป็นนัย) อนึ่งบรรดาผู้ที่มีความรวนเรในหัวใจของพวกเขา
 นั้น พวกเขาจะถือตามข้อความมูตะซาบิฮาดจากคัมภีร์ เพื่อสร้างความเสียหายและหวังจะตีความ
 และไม่มีใครรู้การตีความ นอกจากอัลลอสฺและบรรดาผู้เชี่ยวชาญในความรู้(อุลาม่า) พวกเขาจะ
 กล่าวว่เราขอศรัทธาต่อโองการนั้น ทุกๆโองการล้วนมาจากองค์อภิบาลทั้งสิ้น” (อาลิอิมรอน : 7)

ในโองการนี้แบ่งข้อความกูรอานออกเป็นสองประเภท คือ โองการมุกะมาตและ
 มูตะซาบิฮาด(Ibn Qudamah , n.d. :2/125 ; al - Zarkashi , 1994 : 2/188-191) ซึ่งโองการมูตะซาบิ
 ฮาดนั้นอุลาม่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันหลายทัศนะ เช่น บางทัศนะหมายถึง ฮัรฟูมุก็อตตออะฮฺ
 (พยัญชนะต้นลูเราะฮฺ ซึ่งมีได้ระบุมความหมาย เช่นคำว่า อลีฟ ลาม มีม ยะซีน) บางทัศนะหมายถึง
 ประวัติศาสตร์ บางทัศนะหมายถึง โองการมันสุค (ถูกยกเลิก) บางทัศนะหมายถึง การลงโทษ
 สถานเบาในโลกหน้าโดยเฉพาะทัศนะที่กล่าวว่าโองการมูตะซาบิฮาดหมายถึง โองการและหะดีษ
 ศิฟาดที่มีความหมายเป็นนัย เช่น การประทับ มือและ การลงมา

อีกสาเหตุหนึ่งคืออุลาม่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันในการเว้นวรรคของ คำว่า “ และ
 ไม่มีใครรู้การ ตีความมัน นอกจากอัลลอสฺและบรรดาผู้เชี่ยวชาญในความรู้ (อุลาม่า) พวกเขาจะ
 กล่าวว่เราขอศรัทธาต่อโองการนั้น ทุก ๆ โองการล้วนมาจากองค์อภิบาลทั้งสิ้น” นั้น อัซซุฮัยลีย์
 al - Zuhaili (1991: 3/154) กล่าวว่า “ ท่านหญิงอุอาชีซะฮฺ อปีกะบุ อิบนูอุมม์ จะอ่านหยุดที่คำว่า
 นอกจากอัลลอสฺ ซึ่งหมายถึงอัลลอสฺเท่านั้นรู้การตีความโองการมูตะซาบิฮาด

ท่านอัชชัรกาบี (al - Zarkashi 1994 , 3/192) กล่าวว่า “ อนุลหะสัน อัลอ์ชะเรีย์และสำนักคิด
 มูตะชีละฮฺ จะอ่านหยุดที่คำว่า บรรดาผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งหมายถึงอัลลอสฺและบรรดาผู้เชี่ยวชาญนั้นรู้
 การตีความโองการมูตะซาบิฮาด” ท่านอัซซุฮัยลีย์ (al - Zuhaili, 1991 : 3 / 194) ให้ทัศนะว่า

“ ผู้เชี่ยวชาญด้านอูลูดดิน(หลักศรัทธา) นักอรรถาธิบายกูรอานบางท่านรู้การตีความ เพราะอิบนู
 อับบาสเคยกล่าวว่า ฉันเป็นอุลาม่าผู้หนึ่งซึ่งรู้การตีความ การตีความของอุลาม่าอนั้น ต่างกับ
 การตีความของกลุ่มที่ต้องการทำลาย อิสลาม ”

ตอนที่ 7 ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

อันเนื่องมาจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างทางความคิดอันนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมดังนั้นผู้วิจัยขอแนะนำเสนอทัศนะของนักวิชาการเกี่ยวกับทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

เมื่อต้นศตวรรษที่ 20 จอร์จ ซิมเมล (George Simmel) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน มีความคิดเห็นว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งเก่าแก่ และหลีกเลี่ยงไม่พ้นของทุกสังคม เช่นเดียวกับ มาร์กซ์ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2533 : 100) เรนดอลล์ คอลลินส์ (Randall Collins) มีทัศนะว่าทฤษฎีของมาร์กซ์เป็นจุดเริ่มต้นของทฤษฎีความขัดแย้ง (Ritzer, 1983 : 234)

ความขัดแย้งในสังคมย่อมมีกลไกบางอย่างในสังคมที่ทำให้เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น เดวิด ล็อควูด (David Lockwood) มีทัศนะเมื่อปี 1950 ว่า ความขัดแย้งในสังคมย่อมมีกลไกบางอย่าง เช่น การที่บุคคลมีอำนาจไม่เท่ากัน ทำให้คนมีอำนาจมากถือโอกาสเอารัดเอาเปรียบผู้มีอำนาจน้อย ทำให้เป็นแหล่งที่มาของความตึงเครียดและการขัดแย้งในสังคม หรือการที่สังคมมักมีของที่หายากอยู่อย่างจำกัดเป็นเหตุให้ต้องมีการต่อสู้ ค้ำจุน เพื่อให้ได้ส่วนแบ่งจากของที่มีอยู่จำกัด หรือในสังคมมักมีกลุ่มต่างๆที่มีเป้าหมายไม่เหมือนกัน กลุ่มเหล่านี้จึงต้องแข่งขัน ช่างชิง กันบรรลุเป้าหมายนั้นอันเป็นเหตุให้ต้องมีการกระทบกระทั่ง ระหว่างกลุ่มได้ ดังนั้นการขัดแย้งจึงเป็นสิ่งธรรมดาหรือความจริงในชีวิตสังคมอย่างหนึ่ง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2533 : 92)

ความแตกต่างระหว่างแนวคิดสะลัฟและคอลลัฟเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์เป็นความแตกต่างที่ต้องการบรรลุเป้าหมายต่างกัน เมื่อมีเป้าหมายต่างกันโดยแต่ละแนวคิดถือว่าแนวคิดของตนเท่านั้นถูก แนวคิดตรงกันข้ามผิด นำไปสู่การไม่ยอมรับซึ่งกันและกันและวิพากษ์ซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกันเมื่อแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งขยายตัวออกไป และในทางกลับกัน กลุ่มแนวคิดตรงกันข้ามไม่เห็นด้วยก็จะรวมตัวกันต่อต้าน ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับทัศนะของจิตยา สุวรรณชญ นักสังคมวิทยาชาวไทยผู้ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอดีต (2527:115-116) กล่าวว่า “เมื่อความคิดเห็นของนาย ก ขยายตัวออกไปและมีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยรวมตัวกันต่อต้าน สภาพการณ์ปรากฏอยู่ของกลุ่มที่เห็นด้วยกับนาย ก และกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยรวมตัวกันก็กลายเป็นภาวะข่มขู่ต่อสวัสดิภาพของแต่ละกลุ่มก็จะยิ่งขัดแย้งมากขึ้น จนกลายเป็นขั้นตอนของการแยกตัวจากกันโดยเด่นชัดสภาพเช่นนี้ก็มักจะ นำ ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงและกว้างขวางด้วยสภาพความตึงเครียดนี้เองที่สังคมอาจจะแตกแยกออกเป็นค่ายและต่อสู้ที่จะให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงและถ้าหากไม่สามารถตกลงกันได้สังคมก็อาจจะนำไปสู่การขัดแย้งที่ให้ความรุนแรง

จากทัศนะดังกล่าว หมายความว่า หากกลุ่มแนวคิดสะลัฟและคอลลัฟสามารถตกลงกันได้ อาจไม่เกิดความรุนแรง แต่บางครั้งความขัดแย้งอาจไม่จำเป็นจะต้องนำไปสู่ความไม่ศิสมอไป ดังที่ จอร์จ ซิมเมล มีทัศนะว่า “การขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่มุ่งแก้ปัญหา” (สัญญา สัญญาวิวัฒน์)

ดังนั้นความแตกต่างทางความคิดระหว่างแนวคิดสะลัฟและคอลลัฟ อาจจะเป็นสิ่งที่นำไปสู่การพัฒนาสังคมก็เป็นได้ เมื่อต่างฝ่ายหันหน้าเข้าหากันเพื่อแก้ปัญหาคความขัดแย้งด้วยวิถีทางที่คาร์ล มาร์กซ์เสนอไว้

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องทัศนคติอุลามาอ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อแนวคิดของสะลัฟและค่อลัฟเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์ผู้วิจัยได้ใช้ความพยายามและใช้เวลาในการศึกษานานพอสมควร แต่ยังไม่พบว่าได้มีผู้ใดวิจัยเรื่องนี้ไว้โดยตรงในประเทศไทยและต่างประเทศ แต่มีหนังสือที่เขียนเปรียบเทียบเกี่ยวกับแนวคิดของสะลัฟและค่อลัฟ เช่น หนังสือ Hadhith Aqidat al – Salaf wa al – Khalaf เป็นภาษาอาหรับกล่าวถึงหลักยึดมั่นแนวสะลัฟและค่อลัฟเกี่ยวกับชาติ คุณลักษณะ และการกระทำของอัลลอฮ์และคำตอบที่ถูกต้อง เขียนโดยอิบนุเคาะลีฟะฮ์ อุลัยวี (Ibn Khalifah Ulaiwi) ซึ่งหนังสือดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายที่จะเปรียบเทียบแนวคิดของสะลัฟและค่อลัฟเกี่ยวกับอาศมัน คุณลักษณะและการกระทำของอัลลอฮ์ระหว่างกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า สะละฟียะฮ์¹ กับอุลามาอ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในสมัยมัซฮับ (แนวคิดทางฟิกฮ์) โดยท่าน (Ulaiwi, n. d : 8) ได้แบ่งหัวข้อในหนังสือออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. วิเคราะห์คุณลักษณะบางประการของอัลลอฮ์ระหว่างแนวคิดอัลหะชะวียะฮ์ al – Hashawiah² กับแนวคิดสะลัฟที่เรายึดมั่น (อุลามาอ์ที่ได้รับการยอมรับในโลกอิสลามตั้งแต่อดีต)
2. ข้อโต้ตอบต่อกลุ่ม สะละฟียะฮ์ในเรื่องบิดอะฮ์ (อุตริกรรม)
3. เปรียบเทียบทัศนะที่แตกต่างกันในเรื่องนิติศาสตร์อิสลามระหว่างมัซฮับทั้งสี่กับกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า สะละฟียะฮ์

อีกท่านหนึ่งเขียนหนังสือเชิงเปรียบเทียบระหว่างสองแนวคิดนี้ คือ ท่านวะฮะฮ์บีย์ สุลัยมาน เฆาะวะลีย์ อัดอัลบานีย์ (Wahbi Sulaiman Ghawaji al – Albani) ท่านได้นำหนังสือ Idah al – Dalil ของท่าน อิบนุญะมาอะฮ์ (Ibn Jamaah) ซึ่งเป็นหนึ่งในอุมาอ์ที่มีชื่อเสียง มีชีวิตอยู่ในช่วงปีฮิจเราะฮ์ศักราช 639 – 727 มาเสนอและอธิบายเพื่อที่จะแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างระหว่างแนวคิดสะลัฟและค่อลัฟเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์

¹ สะละฟียะฮ์ : ในที่นี้ หมายถึงกลุ่มบุคคลที่อยู่สมัยหลังสามศตวรรษแรกของอิสลาม แต่อ้างตัวเองว่ามีแนวคิดเดียวกับกลุ่มคนสะลัฟ

² อัลหะชะวียะฮ์ (al – Hashawiah) หมายถึง กลุ่มหนึ่งในมัซฮับซันมะลียะฮ์แต่เชื่อว่าคุณลักษณะของอัลลอฮ์มีรูปร่าง (Anis, et al. n.d. :177 ; Ulaiwi, n.d. 55)

ท่านวะฮิบีย์ สุลัยมาน เฆาะวาญีย์ อัลอัลบานีย์ (Ibn Jamaah, 1990 : 8) กล่าวว่า "หวังว่าการเผยแพร่หนังสือนี้ก็เพื่อที่จะสร้างความสามัคคีระหว่างมุสลิมด้วยกัน หรือสงวนจุดต่างในทัศนะที่แตกต่างระหว่างกัน ดังที่อุลมาฮ์ยุคก่อนได้เคยปฏิบัติมาแล้ว" เพราะอิบนุญะมาอะฮ์ (Ibn Jamaah, 1990 : 96) ได้กล่าวในบทนำในหนังสือของท่านว่า "ใครที่ยึดตามแนวสะลัฟหรือแนวการตีความที่ถูกต้อง (คอัลฟ) ทั้งหมดย่อมอยู่ในแนวทาง (ที่เที่ยงตรง)"